

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható.

JULES VERNE

érdekes iratai magyar fordításban.

Egy sorsjegy 9672-dik szám. Fordította Huszár Imre. 38 képpel. 1 frt 20 kr.

Haza, Franciaországba! Gil Braltar. Fordította Huszár Imre. Képpel. 1 frt 60 kr.

Ejszak a dél ellen. Fordította Huszár Imre. 85 képpel. 2 frt.

A hódító Robur. Regény. Fordította Huszár Imre. 44 képpel. Füzve 2 frt.

Sándor Mátyás. Regény. Fordította Huszár Imre. Benett L. eredeti rajzaival. Két kötet füzve 4 frt.

Kéraban a vasfejl. Regény. Fordították György Aladár és Illés Pirokka 40 képpel. Füzve 2 frt.

A Robinsonok iskolája. Fordította Visi Imre. 46 képpel. Füzve 1 frt 60 kr.

A föld felfedezése. Fordította Brozik Károly. I. kötet: A híresebb utazók története a legrégebb időkől a XVIII. századig. Füzve 2 frt.

II. kötet: A XVIII. század híres hajósai. Füzve 2 frt.

Utazás a holdba és a hold körül. Második kiadás. Képpel. Füzve 120 kr.

Öt hét léghajón. Utazás Afrikában. «Cinq semaines en ballon» cz. műve után. Képpel. II. kiadás. Füzve 1 frt 20 kr.

Három orosz és három angol kalandjai. Francziából átdolgozta Nagy István. Képpel. Füzve 2 frt.

Utazás a föld körül nyolczvan nap alatt. Második kiadás. Képpel. Füzve 2 frt.

Utazás a tenger alatt. Képpel. Füzve 2 frt.

Grant kapitány gyermekei. Fordította Vértési Arnold. Két kötet. Sok képpel. Füzve 4 frt.

Strogoff Mihály utazása. Moszkvától Irkutskig. Fordította Szász Károly. Második kiadás. Képpel. Füzve 1 frt 60 kr.

A rejtelmes sziget. Három részben. Átdolgozta Szász Károly. Képpel. Második kiadás. Füzve 2 frt.

Servadac Hector kalandos utazása. A naprendszeren át. Átdolgozta Szász Károly. Képpel. Füzve 2 frt.

A Bégum ötszáz milliója. Regény. A „Bounty” lázadói. Elbeszélés. Francziából átdolgozta Szász K. Képpel. Füzve 1 frt 20 kr.

A tizenöt éves kapitány. Regény. Francziából Szász Károly. Képpel. Füzve 1 frt 80 kr.

A Jangada. Nyolczszáz mértföld az Amazonon. Francziából fordította Visi Imre. Képpel. Füzve 2 frt.

Dél csillaga. A gyémántok hazája. Francziából fordította György Aladár. 50 képpel. Füzve 1 frt 60 kr.

A lángban álló szigettenger. Francziából fordította Huszár Imre. 47 képpel. Füzve 2 frt.

MAKROBIOTIKA

VAGY

HOGYAN HOSSZABBITHATJUK MEG ÉLETÜNKET

IRTA

Dr. HUFELAND KRISTOF VILMOS.

Dr. KLENCKE átdolgozása nyomán, fordította KEMÉNY FÜLÖP.

Ára füzve 1 frt.

Vászonkötésben 1 frt 80.

TARTALOM:

Elméleti rész. A makrobiotika története fejlődése. — Az életör és az élettartam általában. — A növények élettartama. — Az állatvilág élettartama. — Az emberek élettartama. — A tapasztalatok eredményei. Az emberi élettartam meghatározása. — Közlekedési megfigyelések az emberi életnek, legfőbb mozzanatainak, a magasabb és értelmileg tökélynek befolyása az élet tartamára. — Egyes emberek élettartamának különös alapokai és ismertető jelei. — Az élet hosszát befolyásoló különféle rendszerek vizsgálata, és az egyedül lehetséges, az emberi életre érvényes rendszer megállapítása. Gyakorlati rész. Első szakasz. Az élet rövidítő tényezők. Ferde nevelés, — elkönyvettség, — túllingerítés, fizikai és erkölcsi elpuhultság. — Kicsapongás a nemlét élvizében, — a nemzési erő elcsapása, — a fizikai és erkölcsi önfertőzés. — A lelki erők túlfeszítése. — Betegségek, — ezeknek helytelen gyógykezelése, — erőszakos halálnevelés, — hajlam az öngyilkosságra. — Tisztátalan levegő, — az embereknek nagy városokban összehúzóval való lakása. — Mértéktelenség az evés és ivásban, — a finom konyha, — a szesz italok. — Élettörvénnyel ellentétes hangulatok és szenvedélyek, — haláltól való félelem, — rossz kedv, — túlságos elfoglaltság, — semmittevés, — unalom. — A túlságosan kifejtett

képzelőtehetőség, — betegség képzelése, — érzékenykedés. — Mérgek, úgy fizikaiak, mint ragályosak. — Az öreg kor s annak korai előidézője. — Második szakasz. Élettörvénnyel összefüggő tényezők. Jó fizikai származás. — Észszerű fizikai nevelés. — Tevékeny és munkás ifjúság, — az elpuhultság kerülése. — A fizikai szerelemről való tartózkodás az ifjú korban és házasságban kívül. — Boldog házasság. — Az alvás. — Testmozgás. — A szabad levegő, mérsékelt hőfok. — A fűtés és a kert élet. — Utazás. — Tisztaság és a bőr ápolása, — vajon a gyapjú, vagy vízben fehérített ajándékosabb-e? — Helyes étrend; — mértékletes evés és ivásban; — a fogak ápolása; — orvosi étkönyv. — Leleki nyugalom; — megelégedettség; — életösszeállítás kedélyhangulat — és foglalkozásnak; igazi jellem. — Kellemes és mérsékelt érzelmi és érzelmi ingerek. — A betegségek elhárítása és okozói kezelése; — a különböző betegségek iránti hajlam felismerése, s az az esetekben követendő eljárás; — az orvosi tudomány, s az orvos helyes felhasználása; — házi és uti gyógyítás. — Életmentés szeszéltelenségénél. — Az orvosok és a kórház gondozása. — A szellemi és testi erők művelése. — A fenti szabályoknak a testszerkezeti, vérmérsékleti és életmód különböző volta szerinti alkalmazása.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

A belgyógyászat tankönyve

orvosnövendékek és gyakorló orvosok számára.

IRTA

Dr. PURJESZ ZSIGMOND

a belgyógyászat egyet. ny. r. tanára Kolozsvárt.

MÁSODIK ÁTNÉZETT S JAVÍTOTT KIADÁS.

A szöveg közé nyomott számos ábrával.

Két kötet. — Ára füzve 12 forint o. ért.

A két kötet csak együtt kapható.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

A FOGÁSZAT

ÉS MŰTÉTEINEK RÖVID KÉZIKÖNYVE.

Orvostanhallgatók és gyakorló orvosok számára.

IRTA

Dr. ABONYI JÓZSEF.

104 fametszettel.

Ára füzve 1 frt.

KERESKEDELMI SZÓTÁR

A M. TUD. AKADÉMIA ÁLTAL KIKÜLDÖTT SZAKBIZOTTSÁG

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL.

SZERKESZTETTÉK

BALLAGI MÓR és GYÖRGY ALADÁR.

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA KIADÁSA.

I. Német-magyar rész.

II. Magyar-német rész.

A két kötet ára füzve 5 frt, vászonkötésben 5 frt 60 kr.

A két kötet csak együtt kapható.

KOVÁCS LAJOS.

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN

közeletének három utolsó éve 1846–1848.

Két kötet. Ára füzve 4 frt.

A két kötet csak együtt kapható.

38. SZÁM. 1889.

BUDAPEST, SZEPTEMBER 22.

XXXVI. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre — 6 *

Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt fél évre — 4 *

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt fél évre — 3 *

Külföldi előfizetésekre a postai megfizetési utalványt is csatolandó

NEY FERENCZ.

1814—1889.

A NEVELÉSÜGYNEK, az irodalomnak, a tudományoknak régi, lelkes, hivatott bajnoka hunyt el abban a férfiban, kinek neve e sorok fölött áll s a kit osztatlan részvét kísért ki az örök nyugalom helyére, mint azokat a jeleket szokta, a kik egy nagy ügynek, a nemzet előhaladásának szentelték életüket, buzgón, ernyedetlenül, sikerrel munkálva egy áldást hozó művön, mely immár szépen termi várt gyümölcseit.

Ney Ferencz harmincz év óta volt tanára és igazgatója az ország egyik legelső reáliskolájának, a budapest-belvárosinak, melyből már annyi hasznos, sőt jeles tagja került ki a közéletnek, oly emberek, a kik a gyakorlati élet alapvető ismereteit ez iskolában abban az irányban merítették, mely a modern nevelésnek jellegét adja meg, s melyet a hasznos foglalkozások, az ipar, a kereskedelem, a minden irányú műszaki pályák előkészítő iskolájának nevezhetnénk.

Az érdemes férfi csaknem negyvedfél évtizedig élt annak a hivatásnak, hogy a nálunk az előtt annyira elhanyagolt gyakorlati irányban, a kegyelkesítő élet számára készítse elő az új nemzedék egy jelentékeny részét s a mily lelkiismeretesen, ahhoz értőleg és odaadással élt e földadatnak, valóban megérdemli, hogy érdemes szerepvivőnek tekintsük őt abban az átalakulásban, mely a nyugati államok példájára hazánkat is abba az irányba tereli, hogy nagyobb gonddal legyen a megélhetési ismereteinek elterjesztésére.

Ney Ferencz 1814 május 26-án Pesten született, Sopronban kezdé és Szombathelyen végezte középiskolai tanulmányait. Ez utóbbi helyen, mint bölcsészethallgató, tanári megbízásból rendes előadásokat tartott 39 horvátországi tanuló-társának, s e tárgyból vizsgálati érdemsorozati osztályzatot is ő adott nekik. Buzgó, munkás tagja volt az ugyanitt alakult «magyar társaság»-nak, melynek jegyzői székében Frankenburg Adolft váltotta föl.

Elvégezve a gimnáziumot, atyja kívánságára Pesten és Bécsben az orvosi tudományokat hallgatta; de, talán a pozsonyi diéták idején itt kifejtett pezsgő ifjúsági léttől vonzatra, Pozsonyba ment jogot hallgatni.

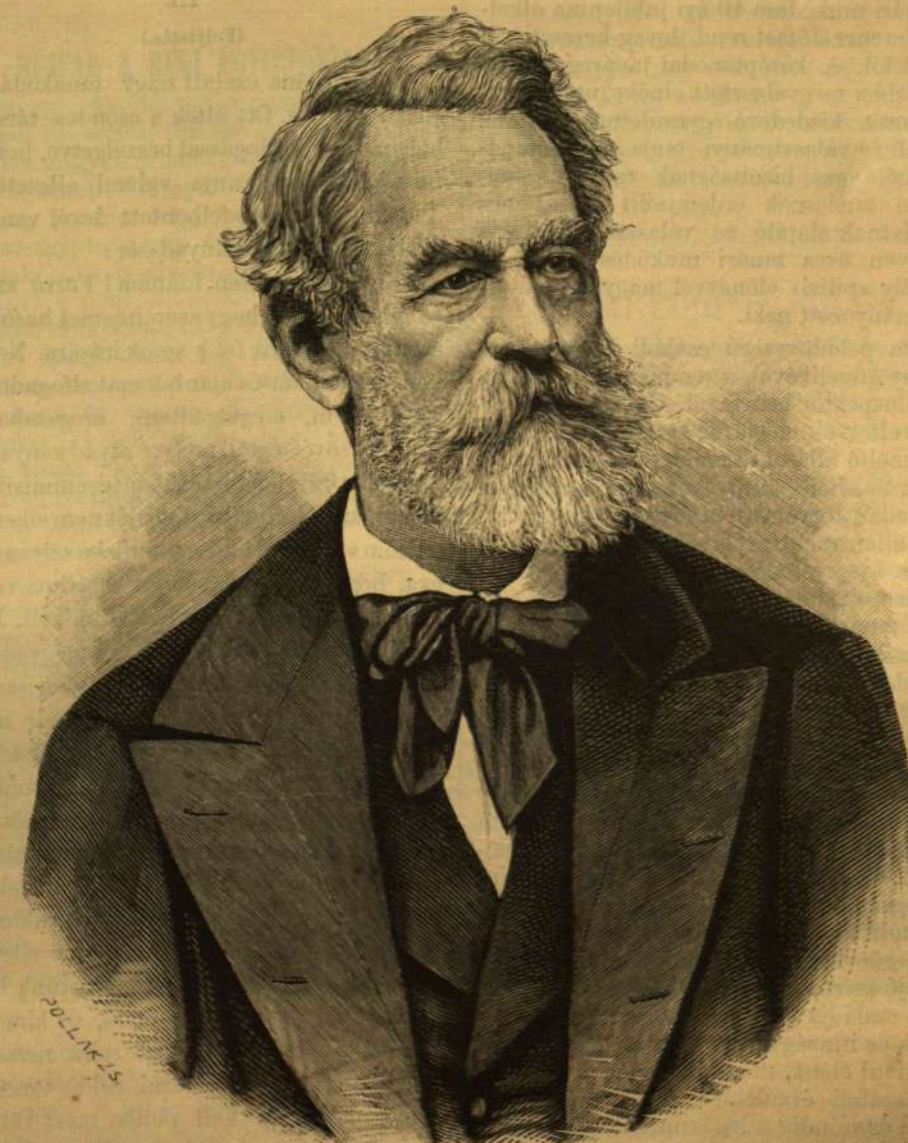
Belső vágya azonban a nevelési tudományokra sarkalta s már 1833-ban magánnevelő lett először Lányi Imre főispán, azután Brunszvik és Sztáray grófok házában. 1841-ben állandóan

Pestre jöve gr. Desseffy Aurél felszólítására a «Világ» című politikai lap állandó dolgozójává lett s az volt 1844-ig, a midőn is a «Kisdedovó» intézeteket Magyarországon terjesztő Egyesület által a kisdedovó képezde igazgatójává választott. 1847 október óta a festészeti akadémiát gyámolító társulat, majd a magyar szoborműegyletnek is titkára lett, 1848-ban a «Magyar nevelési társaság»-nak ugyanakkor a 257 egyetemi és gimnáziumi tanárból és tanítóból összereseglett első egyetemes tanári gyűlésnek lett egyhangulag megválasztott elnöke, a mikor nevelő- és tanítótársai arcképét is kiadták Barabás rajzában.

A pesti tanítók között ő volt az egyedüli, a kit 1848-ban városi képviselőnek választottak. E miatt, de különösen a közgyűlésen mondott gyűjtő beszéde miatt a szabadságharc után elfogták, honnan csak a Haynau-féle általános amnesztia idejében sikerült kiszabadulnia.

Tizenhét évig volt a kisdedovó-képezde igazgatója, a mikor is, 1857 január elsején a belvárosi főreáliskolának tanára, 1860 óta pedig igazgatója lett, mely állását megtartotta egész haláláig.

Az irodalmi téren 1836-ban lépett föl először egy neveléstani értekezésével, melyre aztán számos ugyane szakterület, úgy szintén bölcsészeti és esztétikai értekezés következett. De a szép-

NEY FERENCZ.

Ellinger Ede fényképe után.

irodalom terén is ismeretessé tette nevét beszélyeivel és költeményeivel s alig volt akár a tudományos, akár a szépirodalmi literatúrának számítható közlönye, mely ne számított volna munkái közé. A mellett számos operaszöveget fordított olaszból és németből a nemzeti színház számára, mely két eredeti színművét, a „Hilderik” és „Clodvig” című tragédiákat színpadra hozta, egy népszínművét pedig pályadíjjal jutalmazta. A Kisfaludy-társaság, az akadémia szintén megjutalmazták, amaz egy költeményét („A feltérés”), ez egy neveléstani munkáját.

Önálló művei szép számmal jelentek meg s köztök olyanok is, melyek nálunk szokatlanul nagy számú kiadást értek el. E művei közül fölemlítiük a következőket: „Nemzeti örömeim-élet”, emlékvonások Magyarország nádorainak életéből”, „Gyermekek könyve”, „Ibolyák”, beszélyfűzér gyermekek számára, „Kisdednevelési neveléts”, „A népnevelés hatása Magyarhon népeinek erkölcsiségére”, az akadémia által 1847-ben megkoszorúzott pályamű, „A gyermeki kegyelet tolmácsa”, „Nevelési galyfűzér”, „Magyar nyelvtan németek számára”, mely 26, s a „Német nyelvtan magyarok számára”, mely 16 kiadást ért. Azon felül „Matild és Olga” címmel egy három kötetes regénye is megjelent.

Ó adta ki továbbá Garay János költeményeit. Számos tanügyi beszéde látott napvilágot a fő-reáltanoda évi értesítvényeiben, úgy szintén emlékbeszédek több elhunyt jelesünk fölött, ünnepi beszédek, ódák, különböző emlékeztetések alkalmából. A „Magyar Tanügy”-ben Buda és Pest iskoláinak egy század előtti állapotát ismertette, de aktuális érdekű fejtegetései is egész sorozatot tesznek. Ilyenek voltak: „Igénytelen tájékozódás az önképző körök érdekében”, „A pesti városi főreáltanoda bajai és reményei”, „Emlékirat az általános reáltanodák ügyében”, „Egy pillantás a jövőbe a reáltanodák érdekében”. — Egyéb művei: „Rajzolatok és Költemények”, „Emlékezések nemzetőri életemből”, „Kisdedóvó kepezei éveimből”, „Részletek emléklapjaimból” stb.

Az irodalom s különösen a nevelésügyi irodalom terén kifejtett munkásságáért az akadémia 1858-ban levelező tagjává választotta s tanári működése is számos kitüntetésben részesült. 1846-ban Mármaros, 1847-ben Zemplén megye táblabírájává választotta s Pest városa, az abszolutizmus idejét kivéve, mindig megújította törvényhatósági bizottsági mandátumát. 1874-ben nevelő tanári működése 40 évi jubileuma alkalmából a Ferencz-József rend lovag-keresztjével díszítettett föl. A középtanodai tanáregyesületnek több ízben megválasztott elnöke, utóbb tiszteleti, az orsz. kisdedóvó-egyesületnek alapító, tiszteletbeli és választmányi tagja s a reáltanodák vizsgálgó orsz. bizottságnak és az országos közoktatási tanácsnak érdemesült és számos más társulatnak alapító és választmányi tagja volt. Negyven éves tanári működése elismerésül a király „pilisi” előnévvel magyar nemes-séget adományozott neki.

1842 óta példányoszerű családi életet élt nejével, Piliy Angélikával, a zemplénmegyei nagymihályi sóinspektor leányával. Gyermekeit gondosan neveltette s megértte azt az örömet, hogy tiszteletreméltó állásokra emelkedtek a közeletben. Egyik fia, Béla, királyi műszaki tanácsos, a másik, Aladár, törvényszéki bíró, a harmadik, Ferencz, államvasuti mérnök. Egyik leánya, Aranka, dr. Lengyel Béla m. kir. egyetemi, a másik, Elma, dr. Szánthó Gyula árospataki jogakadémiai tanárnak a neje.

Kiváló műveltsége, aranytisztá jelleme, megnyerő modora a legőszintébb tisztelettel és szeretettel körülvett egyéniségévé tették a fővárosi köröknek. Polgártársai iránta való bizalmának és nagybecsülésének kétségtelenül egyik leghangosabban nyilatkozó bizonyítéka volt, hogy Budapest főváros IV. kerületé, a belváros, többször ismételve őt választotta meg a képviselő-választások elnökéül, mely tisztelet mindig, minden párt egyenlő megalégedésére szigorú pártatlansággal töltötte be.

Egyéniségének legkidomborulóbb jellemvonása az áldott jó szív, a mely nemcsak saját, példás összhangu családjában, hanem általában a gyermekek és ifjúság szeretetében is nyilatkozott és a rendkívül élénk, még legkésőbbi éveiben is lángoló hazafiai érzület. Volt tanítványainak ezrei mind és mindig a legőszintébb tisztelettel és hálával emlékeztek róla s polgártársainak kegyeltes becsülése környezte őt egész haláláig.

Abban a szerény polgári állásban, a melyet be-töltött, róla méltán el lehet mondani, hogy nem a hivatal nyújtott egyéniségének súlyt, hanem ő adott dísz állásának.

OTTHON.

Megint látom azt a helyet,
Hol ringattak volt engemet,
Hol lelkennek első álma
Szép valóra serkent
S apró vágyit megtalálva
Nagyok után nem ment.

Beh szép volt itt minden, minden,
Bárha messze jártam innen,
Nem feledtem soha én el
E földet jártomban,
Madárdallal, füzes érérel
Beh sokat álmodtam.

S megvan minden olyan rendben,
Mintha minden várna engem:
Rét és patak és madárfűt,
Kertes falu-végi,
Virágbimbó, fű, fa, ág, rügy —
Szakaszott a régi.

De engemet — tudja Isten —
Nem köt le már semmi itten;
A kő csak kő, a fa csak fa,
A mezőn csak fű nő —
Oh, az ábránd nyelvére csalta,
Milyen lopva tűnök!

Nem hogy a táj lett talán más
És nem ok a hosszú válás;
Ábrándos vagy: csak te fogytál
Szívem közepén ki —
Csak én magam nem vagyok már
Az a régi... régi...

SZABÓ ENDRE

A GALIBA JÁNOS SZERENCSEJE.

— ELBESZÉLÉS. —

Írta: BIEHARI KÁLMÁN.

III.

(Folytatás.)

A szép Liána ezáltal nagy tanakodásban volt Juszti névvel. Ott ültek a csöndes társalgó szobában, halk suttogással beszélgetve, hogy idegen fül ne lehessen tanuja valami ellesett szónak. A leány kezében felbontott levél van, olvassa, olvassa, ki tudná hányadoszor:

„Kedves, egyetlen Liánám! Forró szerelmem és a te igéreted, hogy szerelmemet hasonlóval viszonozod, bátorít fel e sorok írására. Neked bizni kell én bennem és ajánlom, hogy elfogadj. A mint megígértem, megfogadtam, megszabadítottam e gyűlölt szövetségétől, melyre atyád kényszerít, s a mely életünk boldogságát megsemmisítené. Fájdalom, szülem makacs gögjét nem sikerült megtönnöm sigy nem teljesezhetik be szívem forró vágya, hogy tégedet azonnal oltárhoz vezesselek. De ebből a helyzetből menekülni kell. Jöjj az én szerető karjaim közé, melyek megvédelmeznek az egész világ ellen. Minden készen van. Berek-tői birtokomon, melyet szülem már nekem átadtak, csinos kis kastély várja ürmőjét, királyné-ját. Ide rejtjük el az irigy világ elől boldogságunkat, mignem jogunk lesz mindenki előtt hirdetni azt. Te addig a Juszti néni védelme alatt leszel, míg sikerül szülem ellenekését megdöntönnem. Rápolttól ne félj. Titokban elárlom neked, hogy oly ütőkartya van kezünkben ellene, a mi őt lesujtja, s nem lesz módja rajtnak boszut állani. Atyád meg fog bocsátani, és kimondhatatlan boldog lesz, ha téged soha nem álmodott fényben ragyogva fog látni. Addig természetesen mindent titkolni kell előtte, mert kétérdemnek, gyanakodnak és meghiusítanak látókat. Tehát itt az idő a végleges elhatározásra. A követv-

lasztás napján atyád el lesz foglalva; akkor észrevétlenül távozhatol. A részletek megbeszélésére, miután a gyanyu elkerülése végett mi addig személyesen nem találkozhatunk, kérd meg a kedves Juszti néni, a kinek tisztelt kézfőcsé-jaimat küldöm, hogy holnap este valami ürügy alatt jöjjön el a sétátra, a hol mindent elhatározzunk. Ezerszer csókolja bibor ajkait, a ki örökre a tied, — Tivadar.”

— Oh Juszti néni, — suttogja lázasan Liána — mit tegyek, mit tegyek?

Még nem sülyedt oda tökéletesen, hogy be ne lássa szándékának borzasztó voltát. Még élt benne a józan értelemnek halvány kis szikrája, mely homályosan bevilágított az ismeretlen jövő sötét örvényeibe.

No de hát ott volt Juszti néni, a hűséges gondviselő, tanácsadó, a ki elűzte a kételyeket. Megölelte a leányt s összecsókolta szép piros arcát.

— Oh édes leányom, kedves virágszálam épen így voltam én, épen így haboztam ezelőtt harmincz esztendővel. A Gernyeszegi báró volt szerelmes belém; épen így imádozt, ép úgy járt utánam, mint utánam most Tivadar. És én boldog, tapasztalatlan leányka nem hallgattam rá. A szegény fiu majd föbelötte magát, alig tudott megvigasztalódni. Hozzáérteltek megboldogult férjemhez, mint irnokné nyomorogtatát az életet, még a piacra is magának kellett járnom. S most mi vagyok? Szegény özvegy-asszony, a ki kegyelem-kenyeren tengődik. Ha Gernyeszegire hallgattam volna, most méltóságos báróné asszony lennék, úgy bizony! Mert hamisak a férfiak, és azért meg lehet ismerni az igazi szerelmet. Oh Tivadar, — az gavalér! Ő benne bizni lehet.

— Mit fog mondani a világ? Hát atyám, a ki ugy szeret? Mindig olyan jó volt hozzám.

— Eh, a világ hadd fecsegen, majd elhallgat. Atyád eleinte dul-ful: azután majd kibékül, ha nagyságos asszonyképen térsz vissza. Csak bízz rá! Mindent; az a fő, hogy ne sejtessen senki semmit.

Ne fussuk az ördögöt feketébbnek mint a mi-lyen. Juszti néni talán nem annyira gonosz, mint ostoba volt. Valósággal bizott Tivadarban; ilyen regényes eszmék kalandoztak mindig az ő agyában. Úgy képzelte magát, mint a ki a felsőbb gondviselést pótolja a fiatal párnál, hogy boldogabb tegye őket. De meg gondolta, hogy megmutatja Galiba Jánosnak, a ki az ő tanácsa nélkül akarta leányát elhelyezni, hogy ő jobban tud a Juliska sorsáról gondoskodni.

Nos, végre megvolt a tartalék-gondolat is, hogy Tivadar, akár mint forduljon a dolog, nem lesz iránta hálátlan. Nem bizott tovább a Galiba-ház szerencséjében, jónak látta más mende-déket is biztosítani magának.

János ur minderről nem is álmodott; őt most más gond foglalja el.

Pár nappal a választás előtt egy cikk jelent meg a „Porteleki Trombita” című helyi lapban. Nehány sort közlünk belőle.

„Valami búzlik Dániában!” A nagy britt költő e szavai jutnak eszünkbe, midőn a porteleki „Népbank” állapotát akarjuk szellőztetni. Rettenetes dolgok történnék ott, ha igazat adhatunk a szállingó híreknek, melyek, mint sötét fellegként összegyülekezett varjucsoport, károgra hirdetik e nemes ezüli intézet örvény felé rohanását.

E bekezdés után, melyet a t. szerkesztő ur a vidéki sajtó egyik legremekbebb alkotásának tartott, elmondja a cikket, hogy az intézet könyveit a legrendetlenebbül vezetik, a kimutatott mérleget nem felelnek meg a valóságnak, az igaz-gató korlátlanul basáskodik, a pénzeket maga használja, abból uraskodik stb. stb.

„És iné, — fejezi be a hosszú bünlajstromot, — ez az ember, a kinek a vádlottak padján a helye, immár azon a polezon áll, hogy polgártársai kezéből elnyerje a bizalom legszebb koszorúját, mely csak a legkomolyabb érdemek méltó jutalma lehet. Azonban gondoskodva lesz arról, hogy bizonyos fák ne nőjenek az égig. Mint értesülünk, a részvényesek néhány el nem áramított intelligens tagja készen van már a följelentéssel Rápolti Barnabás igazgató ellen s kéri a törvényszéket, hogy vizsgálja meg az intézet ügyvezetését. A följelentést annak ide-jén szöszint közölni fogjuk.

„Nem akarunk személyeskedni. De felhívjuk polgártársainkat, hogy a küszöbön álló választásnál óvakodjanak szavazataikkal ezen egyént támogatni, a ki ellen ily nyilvános vádak emel-tettek. Legyen igazság, vessen a világ!”

No hiszen azt a riadalmat kellett volna meg-látni, a mit ez a cikik a Rápolti-párt főhadiszál-lásán okozott. Józsué trombitái Jerikó falainál nem okoztak nagyobb riadást, mint ezuttal a „Porteleki Trombita”, mely pedig azelőtt ná-d-sipnak is alig válik vala be. A bank komolyabb részvényesei hűledve néztek össze; régen se-jtettek ők ilyesmit. Hanem Galiba János és társai nem tágitottak. Ármány, gazság, al-jas kortesfogás, azért is megmutatják ők, hogy nem lehet a népet választottjától eltán-torítani. Rápolti komoly méltósággal jelenté ki, hogy felül áll a rágalmakon, azonban lesz-gondja, hogy méltó elégtételt vegyen. Két se-géde egész nap szaladgált, szerkesztőhöz, fűhöz-fához, mint az ordító oroszlán, keresve, ki fal-janak fel.

Azt nem tudták a jámbor polgártársak, hogy ez a cikik, ha csak kortes-fogásból iratott is, igaz volt, sőt sokkal több volt az igaz, mint a mennyi benne foglaltatott. Azt sem tudták, hogy Rápolti Barnabás estenként az ellenpárt főkor-teseivel tanácskozott titokban módot keresve, hogy elhárítsa magától a veszedelmet. Őt a csapás derékban találta, épen most, a választás előtt. A kik intézték, jól kiszámították az időt. Erre célozhatott Tivadar is, ama Juliskához írott levélben. El volt az régen határozva azok részé-ről, a kik megijedtek a Rápolti egyre növekvő népszerűségétől, befolyásától. Ha Rápolti győ-z, könnyű lett volna neki minden bajain segíteni, de így csak ő maga tudhatta, mennyire kezdeni forog mindene. Az elbizakodott ember kegyelmet volt kénytelen kérni leggyűlöltebb ellenségeitől, ott pedig feltétlen megadást követeltek.

Eljött a választás napja.

Galiba Jánost kimerítették az utolsó napok izgalmai, rekedt hangját alig lehetett már érteni. De a döntő ütközetre összeszedte magát. Korán reggel, mielőtt a gyülekező helyre indult volna, beszólt leányaihoz.

— Gyermekek, itt a nagy nap. Minden ár-mány ellenére győzni fogunk. Megmutatjuk, hogy a miénk az igazság. Ne várjatok haza, ma egész napon harezolni fogunk. A nagy öröm-ünnepe, a nagy lakoma holnapután lesz. Pihe-nünk egy napot a nagy dícsőségre. Akkor lesz-teki ti menyasszonyok!

Sárika előre tudta, hogy az ő eljegyzéséből nem lesz semmi, de arról is meg volt győződve, hogy atyja ugy sem sok sulyt fektet arra. Azért nem is akarta most ellenmondásokkal zavarni; szí-vesen kívánt neki szerencsét a nagy nap kü-zdelmeihez.

És azt nem vette észre Galiba János, hogy Liána milyen izgatott, milyen halavány. Nem ügyelt arra, hogy az elkényeztetett leány milyen szokatlanul melegen csókolta meg, meg sem látta, hogy a ragyogó szép szemeket könnyesepp fátolyozta el. Ha valami szokatlan látott is a leányon, annak a meleg érdeklődésnek tulajdo-

nította, melylyel jövedőbelije és atyja nagy harcra iránt viseltetik.

Korán reggel már tele voltak az utcák za-jongó, éljenző néppel. Mint a hogy minden kö-vetválasztáskor látni szoktak. Midőn a két párt felvonult a választás színhelyére, a szakértők hozzávetőleg megítélhették, hogy a Rápolti pártja, eltekintve az ordító inasseregtől, leg-alább is 100—200 főnyi többségben van. Büsz-kén lobogtak tehát a zászlók, a jó becsületes nép olyan lelkesedéssel harsogta jelöltje nevét, mintha épen attól a hatalmas éljenzéstől függött volna a haza jövője.

Megindult a szavás, a mérleg hol jobbra, hol balra dőlt, de déltájban már elérte a hir, hogy Rápolti határozott többségben van. Nagy vigas-ság, nagy öröm uralkodott a vörös-zöld tollas táborban. Galiba Jánost, a ki egyre mondta a lelkesítő beszédeket, már a mennyire a hangja engedte, — vállain hurezolta körül a nép az utcán. A lelkesedés tetőpontra hágott.

Egyzer csak suttogni kezdik, hogy az elnök beszűntette a szavazást. Mi oka lehet ennek? Hiszen még százával csoportosulnak a le nem szavazott választók mindenik pártból. Ezrével toltak a nép a városháza elé, hol a katonaság erős kordont húzott. A mint a zsvaj valameny-nyire lecsendesült, az elnök az ablakhoz lépett s messzeható, erős hangon jelenté ki:

— Rápolti Barnabás, az egyik jelölt, a nekem épen most átadott hiteles írásbeli nyilatkozat-ban kijelenti, hogy a jelöltségtől visszalép. E szerint a másik jelölt, N. N. ur, egyedül marad-ván, őt a porteleki választókerület törvényesen megválasztott országgyűlési képviselőjévé nyil-vánítom.

Haj, micsoda hallatlan egetverő riadal támadt e szavakra! Egyik felől a diadalmas éljenzés, gunyos kacagás, másfelől aduh lázas kitörése, a harag állatias üvöltése. A katonaságnak hirtelen közbe kellett lépni, mert a felháborodott nép megrohanta volna a városházát, s ki tudja, mi-lyen szomorú végletekre ragadtatja magát?

(Folyt. követk.)

A MÚPAR A RÉGI EGYIPTOMIAKNÁL.

A régi egyiptomiak műipari ügyessége ma már általában ismeretes, európai gyűjteményeinkben tömördek tárgyat őriznek, mely erről tanúságot tesz. Mindamellett Maspero György híres franciaia egiptolog nemrég megjelent s igen szépen írt műve az egyiptomi műtörténelemről még a szak-avatottak előtt is érdekesen fejtegeti annak je-lentőségét s nem ok nélkül utal egyes izléses fogásokra, melyekből még a jelenlegi iparosok is sokat tanulhatnak. Így például nagyon jól értették a régi egyiptomiak már 3000 évvel e-zelőtt, hogy az apróbb alakoknál a mellékes részleteket ki kell hagyni, hogy az összesnek hatása annál nagyobb legyen, a minthogy az ő alighárom centiméternyi kis isten-szobraiknak néha oly hatásuk van, mintha monumentális szobrok volnának.

Az agyag alakításában és égetésében nem voltak ugyan az egyiptomiak oly ügyesek, mint a görögök, de az üvegen, melyet valószínűleg ők találtak fel, már csaknem oly ügyes dolgokat készítettek, mint jelenlegi iparosaink. Tudták azt festeni, képesek voltak üvegből mesterséges drágaköveket előállítani. Ismerték a zománczolás módját is; a legtöbb kis scarabeus és amulett, melyeknek magva mészke vagy pala, zomán-czolja fordul elő. Elefántcsontból, csontokból és szarukból szintén sok csinos apró dologt találunk a muzeumokban. Az elefántcsontot neházőldre vagy pirosra festették, de rendszeren eredeti szí-nét tartották meg; kanalakat készítettek belőlök, székek díszítésére használták. Az országban kevés fa volt s a pálma nem volt alkalmas farag-ványokra, de akácfaiból és fügefákból számos csinos és izléses tárgyat készítettek.

Legjobbhan látható az egyiptomi műiparosok finom izlése a női toillete-cikkelnél. A tükrök nyele rendszeren lotos- vagy pappirusz-ábrázol, mely kinyílt virágban végződik, a melyen nyug-

szik a sikárlott ércslap; a hajtűk kigyóalakúak, a lantokon a hurokat tartó pálcákat faragott állatfejek díszítik, különösen gazdag díszítésűek a kanalak fogantyúi, melyek rendszeren emberi ala-kokat ábrázolnak.

A régi egyiptomiaknak nem volt több butoruk, mint a maiaknak. A szegényeknek pokrócz és konyhaedény, a középosztályuaknál ezenkívül még a mosdószekevény és a lábszámoly fordultak elő. Csak a gazdagabbak ismerték az ágyakat, karosszékeket, divánokat és asztalokat, de ép azért ezek a tárgyak rendszeren igen izlésesen, értékes anyagokból készültek. A nálunk szokásos diszkoporsók alig hasonlíthatók azokhoz, melyekben a vagyonos egyiptomit eltemették. Áltá-lában a temetés nagyon költséges volt, mert a mumia mellé egész sereg készletet halmoztak össze. Magán a koporsón a fej felől eső részen a halott arca volt látható. Külön szekrényeket készítettek a halott férjeműneinek, benső részei-nek, készítettek számára evőasztalt, székeket s más dolgokat. A díszes székeket rendszeren alakokkal látták el, például a lábakat meglénczolt rab-szolgák tartották, azonkívül tarka párnákat és szőnyegetek helyeztek el rá, sőt baldachinok is gyak-riak, melyek tetején mozaik volt pompás színekben és rajokban, a mint azt a sírok fest-ményein láthatjuk. A fehér szövetet nagyon be-csülték; az a halotti kendő, melybe III. Thut-mosis kezeit takarták, épen oly finom szövet volt, mint a legfinomabb indiai mousselin, való-ságos „szőtt levegő”.

Az érczek közül felhasználták az egyiptomi műiparosok az aranyat, ezüstöt, reze, vasat és később az ónt; legkedvesebb érczök volt a bronz, melyből sok száz tárgyat állítottak elő. Közön-séges bronzból készültek a fegyverek és amu-lettek, arany- és ezüstbronzból a tükrök, értékes fegyverek és más luxustárgyak. Gyűrűket, edé-nyeket, szerszámokat vagy olvasztott, vagy ko-vácsolt érczből készítettek. Apró bronztárgyak ezenként fordulnak elő gyűjteményeinkben. De még a legegyszerűbb mesterember is izlést ta-nusít munkájában, a szobrászok is felhasználták a bronzot apróbb alakokra. Az aranyat és ezüstöt, kivéven a pénzt és érmekeket, csak úgy használták fel, mint mi. Ezekkel vonták be a templomok kapuit, a kőfalak alját, a basreliefeket, az obe-liszkek csúcsait. Istenalakokat gyakran öntöttek egészen aranyból, néha három öl magasságukat is. A bálványoknak szentelt arany és ezüst mennyisége óriási volt. De ezenkívül készítettek ezekből még tálat, tányérokat, poharakat, díszedényeket, mind simítva és véste, továbbá gyűrűket s más ékszereket. Az aranygyűrűk száma igen nagy volt, mert pecsételésre is hasz-nálták. Egyes sírokból egész ládával találjuk az ily ékszereket; azok izléses voltáról eléggé tanuszkodik az a körülmény, hogy most, évezredek múlva a mi aranyfűveseink sok egyiptomi alakot kezdenek utánozni.

RÓMAI FÜRDŐK AQUINCUMBAN.

A mi napjainkban a kávéház vagy kaszinó, az volt a római embernek a fürdő. Lakóházát rendszerint arra használta csupán, hogy meg-háljon benne. Különben szabad idejét a házon kívül töltötte. Délelőtt a város piaczeit ögyl-gett, ebéd után pedig elment a fürdőbe.

A római fürdők mulatóhelyek voltak, a hol a római ugyan nem üheltett asztalhoz, hogy ehes-sék és ihassék, vagy zenét hallgathasson; oszlo-pos csarnokai árnyékos sétatéhekül szolgáltak, hol vagy a költők és bölcsölők felolvasásait hall-gatta, vagy pedig az ifjak testgyakorlataiban gyönyörködhetett. Innen van, hogy az e célra emelt épületek nemcsak terjedelmre nézve, ha-nem egyuttal a mi a belső kiállítási fényét illeti, méltán az ókor elsőrangú építészeti emlékei közé tartoznak. Elég a Caracalla, Diocletian s más imperatorok nevére ismeretes fürdőkre emlékeztetünk, melyeknek romjai még min-denkinék, ki Rómában járt, bánulatát keltet-ték fel.

Igaz, ily hatalmas és pazar fényű paloták épí-tése Rómán kívül kevés városnak állott módjá-ban. Különösen az Italiától távolabb fekvő pro-vincziákban hiába keresünk Róma e monumen-tális épületeihez fogható emlékeket. Ezek lakos-sága tehát inkább lemondott a fényről és pom-páról, de meg nem vált azon erkölcsöktől és szokásoktól, a melyeknek Róma aprja-nagyja hódolt. Okunk van hinni, hogy Aquincum nepe-

ép oly szenvedélylyel látogatta fürdőit, mint a világváros elkényeztetett népe. Csak így érthető a fürdők azon nagy száma, mely Aquincumnak eddig átkutatott részén már is napfényre került. Alig van város, a melynek oly sok fürdője volna ismeretes, mint Aquincumnak.

Ugy látszik, valamint mai nap a budai rész-

alkotott ennek érdekében a római nép. Telepedett legyen meg bárhol, mindenütt egyik legfőbb gondját képezte, hogy egészséges forrásvizet láttassék el. Bizonyoságul szolgálhatnak a hatalmas vízvezetékek, melyek romjaival a római birodalom legfelreesebb pontjain találkozunk.

fürdőosztályra. Majd e század közepe táján a hajógyár-szigeten került két fürdő napfényre. Mintegy három hét előtt pedig pinezeásáskor bukkantak a munkások a negyedik fürdőre, mely ott fekszik Ó Buda közvetlen szomszédságában, a szent-endrei országot várháza mellett. A többi négy fürdő Aquincum felső részében

A KÖZFÜRDŐ KELETI (FÉRFI) OSZTÁLYA (ÉJSZAKKELETRŐL NÉZVE.)

A KÖZFÜRDŐ NYUGATI (NŐI) OSZTÁLYA; BALRA AZ EGYIK FÜRDŐMEDENCZE (ÉJSZAKRÓL NÉZVE.)
RÓMAI FÜRDŐK AQUINCUMBAN.

nek, úgy az ókorban az ennek helyén emelkedett városnak is fürdői képeztek legfőbb nevezetességét. Bizonyára már a római úgy ismerte e vidéket, mint gyógyhelyet. El sem gondolható, hogy gyógyhatású forrásai előtte ismeretlenek maradtak volna. Ha valamely nép, úgy a római volt az, mely a tiszta, egészséges vizet becsülte tudta s bizony korunk legnagyobb városai is pirulhatnának, látva, mily nagyszerű műveket

Természetesen Aquincum sem lehetett el vízvezeték nélkül. Ott látjuk pillérmaradványainak hosszú sorát a szent-endrei országot mentén. E vízvezeték segítségével szállították a mai u. n. Római Fürdő forrásainak vizét a városba s látták el vele a fürdőket.

A mai napig Aquincum területén 8 római fürdőről van tudomásunk. Még a múlt század végén akadtak a Flórián-téren egy nagy kiterjedésű

van s valamennyit a legújabb rendszeres ásások hozták napfényre. Ez az oka természetesen, miért ismerjük ez utóbbiakat egész terjedelmükben, holott úgy a flóriántéri, mint a két hajógyári fürdőnek csupán egy-két helyisége volt hozzáférhető.

A következőkben e fürdők közül kettőt kívánunk itt bemutatni. Reszletesebben azonban csak az egyiket, a nagyobb ismertetjük. A ki-

sebbik úgy berendezésében, mint beosztásában csak ismétlése a nagyobbaknak. Nem volt s tán jelenleg sincs nemzet, a melynek úgy magán, mint közlelete oly egyöntetűséget mutatna, mint a rómaié. Nemcsak ugyanazon politikai és társadalmi viszonyok közt élt a római, lakott legyen bár Rómában vagy a birodalom legszelső

A római fürdő elmaradhatatlan helyiségei a következők: a váróterem (*apodyterium*), a hideg fürdő (*frigidarium*), a langyos fürdőhelyiség (*tepidarium*), a melynek mérsékelt meleg levegőjében készültek elő a látogatók a vele kapcsolatba álló meleg fürdőhely (*caldarium*) használatára, hol a mellett, hogy testüket az előbbinél

Ilyen a mi kisebbik fürdők is. A nagyobbik, melynek alaprajzát e helyen mellékeljük közfürdő volt.

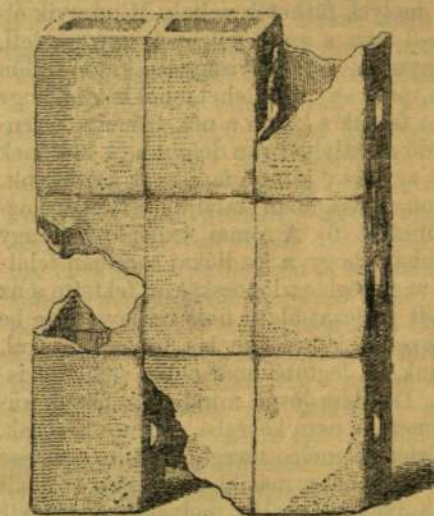
Ott látjuk a várótermet (2); nagy szabálytalan alaku helyiség, melynek padozatát durva szemű fehér kőmozaik fedti. Itt-ott már a római korban kikopott s még akkor földöztek ki —

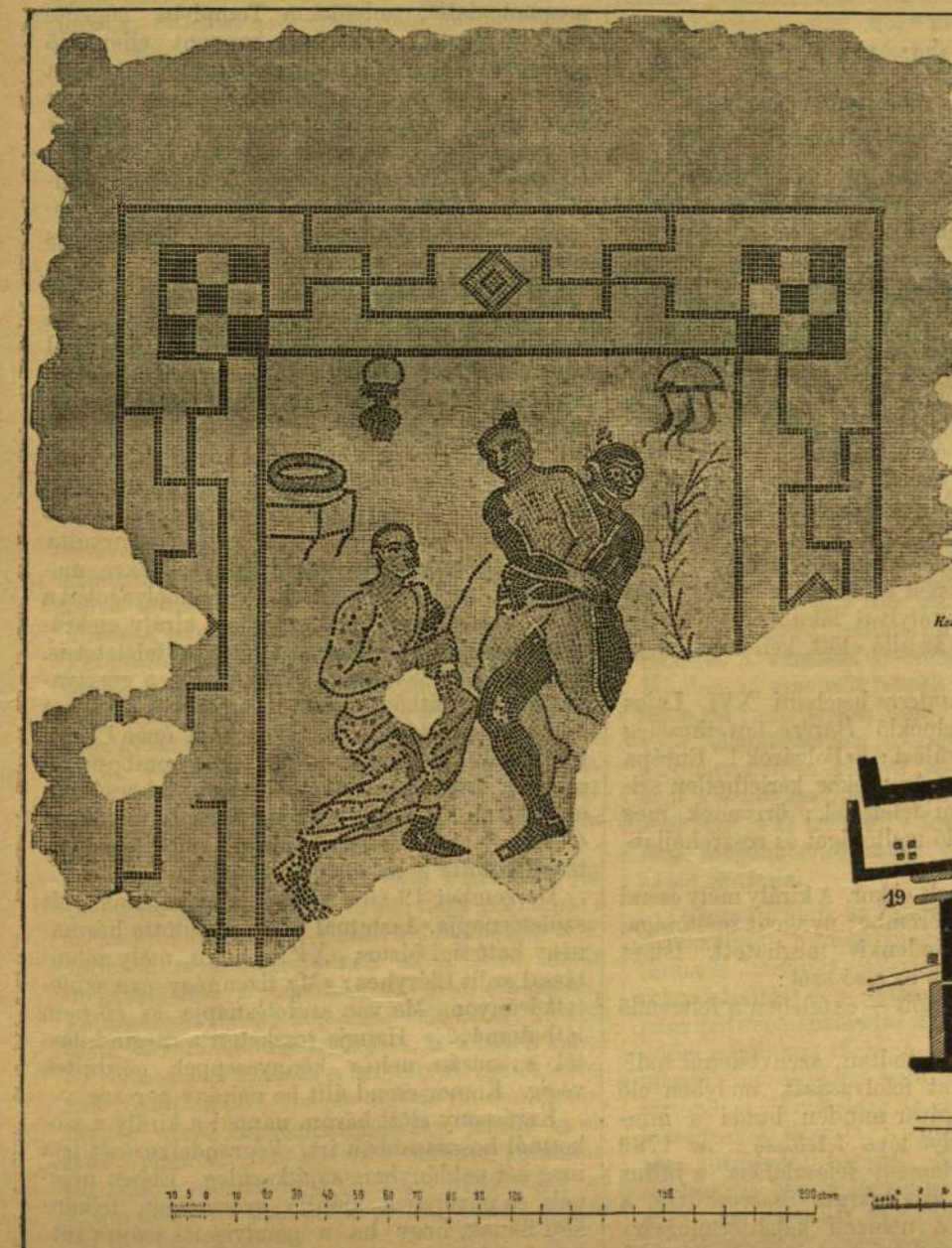
A KÖZFÜRDŐ USZODÁJA.

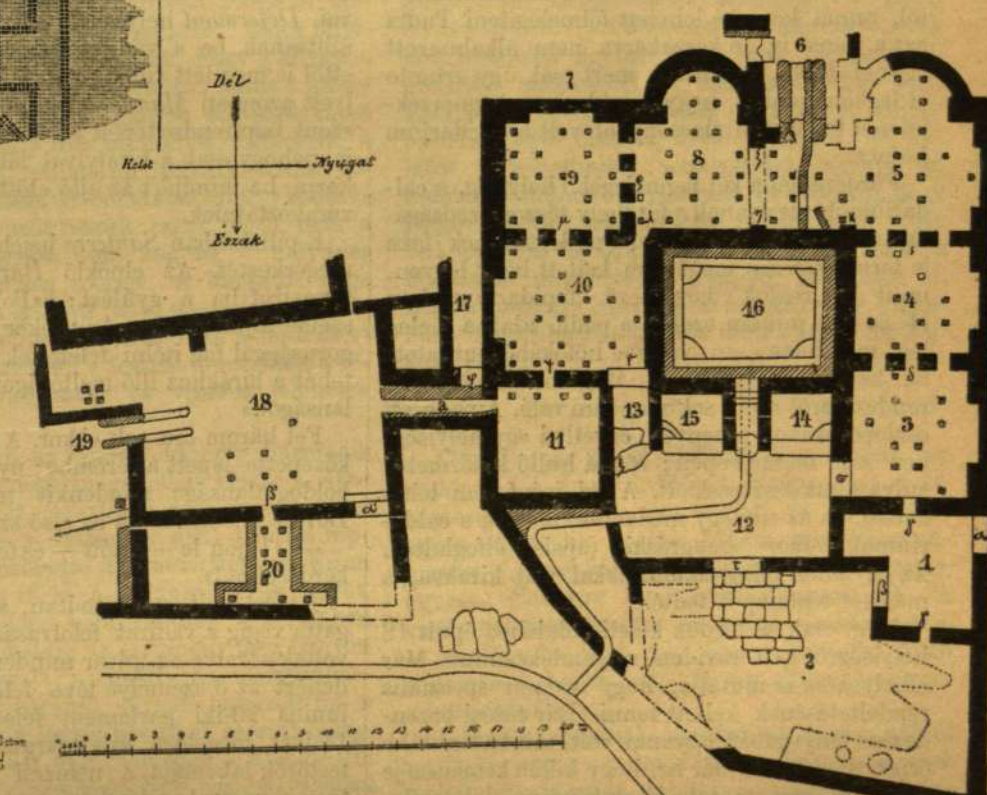
A MAGÁNÜRDŐ MEDENCZÉJE.

EGYMÁS FÖLÉ ILLESZTETT FÜTŐCSÖVER.

MOZAIKKÉP A MAGÁNÜRDŐBŐL.

1 Előszoba. 2 Váróterem. 3-5 Nyugati fürdőosztály. 6 Központi kemeze. 7 A kemezéhez vezető folyosó. 8-10 A keleti fürdőosztály. 11 A gőzfürdő előszobája. 12 Követési udvar. 13 A keleti fürdőosztályhoz vezető folyosó. 14-15 Fürdőmedencze. 16 Uszoda. 17 A gőzfürdőhöz vezető folyosó. 18 és 20 Gőzfürdő. 19 A gőzfürdő medenczéje.

A KÖZFÜRDŐ ALAPRAJZA.

RÓMAI FÜRDŐK AQUINCUMBAN.

pontján, hanem ugyanazon elvek és modor szerint épített is. A legtanulságosabb példák egyike e tekintetben éppen a fürdő. A ki például Pompeji fürdőit alaposan ismeri, annak Aquincum fürdői leírásának megértése sem fog nehézséget okozni. Ha egyik-másik fürdővel kapcsolatban oszlopos csarnokokat, olvasó- és játszó- vagy bármely más mellékhelyiségeket találunk is, ezek sohasem képezik a fürdő lényeges részeit.

tetemesen magasabb hőfoku légben megizzaszhatták, előbb a meleg vízkádában (*alveus*) megfürdöttek, távozás előtt pedig hideg vízzel (*labrum*) leöblíthették magukat.

Mint jeleztem, római fürdőt, melyben a felsorolt alkatrészek közül egyik vagy másik hiányoznék, gondolni sem lehet, legyen a fürdő akár nyilvános, akár magánfürdő, a minővel a gazdagabb sorsúak házaikat szokták ellátni.

négyszögű téglalapokkal. A látogatók az A szűk utcáról az a ajtón át juthattak a fürdőbe, hogy azonban az említett városzobába érhesse, előbb az I előszobán át, a hol nyilván a jegyszedő helye volt, kellett áthaladni. A városzobából a () ajtó vezetett a (12) udvarra s az ajtóval szemben ott találták a fürdők a két hidegvízmedenczét (14 és 15). A római tudvalevőleg nem ismerte a porcellán- vagy kőkáda-

kat. Egyes kisebb helyiségeket épített e célra s ezek oldalfalait vonta be többszörös vízhatlan mérszeggel. Hogy minő tökéletességre jutott ennek előállításában, elég egy pillanatot vetnünk medenczéink burkolatára.

Az e célra szánt vakolatot ugyanis úgy készítették, hogy nem kavicsos vagy homokkal, hanem többé-kevésbé finomra tört téglatormekkel keverték. Ez a speciális római vakolat (terrazzo). Alul a medenczék téglalapokkal vannak kirakva, s a talaj kissé részut fekszik, hogy a víz a két medence között vonuló csatornába annál könnyebben legyen levezethető. Elöl a medenczék természetesen mellfal zárta el, de sajnos, ennek csak alja maradt meg, ellenben ott látjuk mindkettőnek egy egy sarkában a levezető lépcső-fokokat, egy vagy két egymásra fektetett negyedköralakú kölemez.

A csatorna fölött három lépcsőfok vezet föl a nagy uszodába. (16) Csak így volt lehetséges, hogy a vizet benne körülbelül másfél méternyi magasságig emelhesék. Köröskörül lépcsőfokok vonultak, talaja pedig téglalapokkal van kirakva s szintén némi hajlást mutat a bejárat lépcsőfokai alatt kijövő csatorna felé.

E medenczék köré, melyek kizárólag a hideg víz befogadására szolgáltak, csoportosulnak azok a szobák, melyek fűthetők voltak. Mindegyik oldalon 3—3 van s a mi jellemző, úgy a keleti, mint a nyugati fűl helyiségeibe külön-külön ajtó nyílik, (7 és 8). Nem lehet tehát kétség, hogy itt külön a férfiak s külön a nők számára berendezett fürdő-osztály van dolgnak. A kettőnek válaszfala az 7 és 8 kiugró papírlékek között volt. Ennek szomszédságában találjuk aztán a központi fűtőhelyet (6). A római tudvalevőleg úgy fűtötte szobáit, hogy a padlókat sorjában felállított kő- vagy téglaszlopocskákra fektette s az így támadt padozat alatti üres térbe vezette be a kemenczéből kiömlő meleg levegőt. Szóval, mint látjuk, a légfűtés már akkor sem volt ismeretlen. De nem lévén minden szobának külön kemenczéje, nem kevésbé érdekes látnunk, miként történt a meleg levegő tovább vezetése az egyik szobából a másikba. E célra szolgált azon 3—3 i vezetes nyílás, melyeket mindegyik válaszfal aljában van alkalmunk szemlélni. Mint azonban könnyű belátni, e berendezésnek az volt a következménye, hogy minél távolabb esett valamely szoba, így a 3 és 10, a közös fűtőhelytől, annál kevésbé lehetett fölmelegíteni. Tudta ezt a római is, de készakarva nem alkalmazott egyenlő több kemenczét, mert csak úgy érthette el legkönnyebben, hogy a caldarium légmértékleténél tetemesen alacsonyabb volt a tepidarium hőfoka.

Fürdőnkél a két legmélegebb helyiség, a caldariumok, ott vannak a fűtőhely tözsomszédságában (5 és 8) s így itt a szoba melegségének foka is természetesen magasabb kellett hogy legyen, mint a rájuk következő tepidariumokban (4 és 9), miután ezekbe a padló alatt a meleg lég már tetemesen vesztve hőfokából juthatott át. Ennyit a légfűtésről. Magáról a szobák berendezéséről nincs sok mondani való. A padozat, oszlopocskákön pihenvén, egyetlen egy helyiségben sem maradt épen; a reá hulló kötörmek sulya alatt összeroskadt. A mi iránt nem lehet kétség, az az egy-egy medence, melyek a caldariumok felkörü begránsát (apsis) elfoglalták. Az egyiknek talaja kőmozaikkal volt kirakva, a másikat téglalapok fedték.

Még csak a fürdők keleti oldalához épült 18 helyiségről kell röviden megemlékeznünk. Már elhelyezésén is mutatja, hogy valami speciális rendeltetésének kellett lenni. Bár fűtési berendezése lényegében ugyanaz volt, mint a legutóbb érintett szobáké, már az, hogy külön kemenczéje van (19), arra mutat, hogy hőmérsékletét a lehető legmagasabb fokra igyekeztek emelni. Ezért történt aztán, hogy itt már be nem érték azzal, hogy egyedül a padlón át melegedjék föl a szoba, hanem oldalfalához egymás fölé, úgy a mint azt a mellékelt rajz mutatja négyzögű téglacsoveket illesztettek, a melyeken keresztül aztán a meleg lég a padozat alatti részből egész a menyezeti fölfalhatott. Képzelték tehát, mily forróság lehetett e helyen s a római mégis szerette. A tülerhelt gyomor következményeitől itt remélt szabadulást lelhetni. Ez volt a *lacinium*, körülbelül az, a mi napjainkban a gőzfürdő.

A mi immár a kisebbik fürdőt illeti, az, mint már jeleztük, magánfürdő volt. Oda van építve egy nagyobb arányú lakóház egyik sarkában, mint kiegészítő része. A mi leginkább figyelemre-

méltó benne, az a mellékelt képben bemutatott medence, mely a hidegvíz befogadására szolgált s a közvetlen előtte elterülő kis váróhelyiségnek szintén e helyen köztölt mozaikpadlója. Leginkább ez utóbbi érdemi megfigyel-műnket. Ily figurális mozaikkép, mint ez, meglehetősen ritka s már csak ezért is óvunk kell, a mennyire lehet. Tulajdonképen a *palaestra*, vagyis a testgyakorló épület életéből vett jelenettel van dolgnak. Középpont két mez-telen birkózót (a római athletáknak nevezték) lá-tunk, a mint egymással küzdenek. A küzde-lem, úgy látszik, már vége felé van. A söté-tebb alak fölemelve tartja ellenfelét s bár ez ke-zeivel s lábával mindent elkövet, nem lehet kétség, hogy földre terítették. A harmadik, ülő helyzetben ábrázolt alak a tornamester; a jobbja-ban levő páleza joggal következtetni enged, mily szigorú figyelem alatt kellett e bajvivóknak állni.

Hogy pedig a két küzdő alak tényleg athleta, elég a fejükön kontyba csavart hajra figyel-meztetnünk. Ily hajviselete csak az athletáknak volt. Másrészt nem látjuk-e ott a palmaágat, a győzelem e jelvényét, a maenderkerethez erő-sítve pedig egyfelől három vakarókést, melylyel a küzdés után a vívók testüket szokták megtis-títani, a másik felől az olajoskorsót, s oldalt egy gyámra helyezve egy esésézt? Mind oly tárgyak, a melyeknek e képen csak úgy van értelme, ha a két alak cselekvésében birkózást látunk.

Dr. KUZSINSZKY BALINT.

SZÁZ ÉV ELŐTT.

— Emlékezések a francia forradalomra. —

XII. A királydráma.

Miként fogadják a királyt a konventben való megjelenésekor? — ez elég új és érdekes tárgy volt a forradalmárok előtt, hogy tápot adjon pa-thetikus szónoki dühöknek, s hogy a legmész-zebb menő vitásokba becsatkozozzanak fölötté, még akkor is, mikor az ellenség már-már minden pillanatban rajtok törhetett. Indítványoz-ták, hogy a tetszésnek vagy nemtetszésnek ne adják semmi jelét; — «siri cönsüdel kell megijeszteni» — fejezte ki magát *Legendre*; de általános zúgolódást keltettek kegyetlen sza-vai. *Defermont* helyesen vélte, hogy egy széklet állítsanak a beádlott számára; nélküle talán ettől is meg lett volna fosztva XVI. Lajos. E he-lyett azonban *Manuel* elég neveléses volt vi-szont napirendre tértet jvasonni már csak azért is, nehogy csak a királylyal látszassanak foglal-kozni, ha mindjárt az ajtó előtt kellene is meg-várokztatniok.

E pillanatban *Santerre* bejelentí XVI. Lajos megérkezését. Az elnököl *Barère* következőleg apostrofálta a gyűlést: «Polgárok! Európa szeme rajtatok függ. Az utókor örökzhetlen szí-gorusággal fog ítélmi felettetek: őrizetek meg tehát a bírákhoz illő méltóságot és részrehajlat-lanságot.»

Fél három óra volt ekkor. A király mély csend közepette lépett a terembe; nyugodt méltósága, boldogtalansága mindenkit meghatott. Ismét *Barère* intézte hozzá az első szót:

— «Üljön le — szolt — és feleljen a felteendő kérdésekre!»

Lajos leült és nyugodtan, szentvitenül hall-gatta végig a vádirat felolvasását, melyben elő voltak sorolva az udvar minden bűnei s min-denért az ő személye téve felelőssé: az 1789 június 20-iki parlament feloszlátása, a július 14-ikét megelőző arisztokrata összeesküvés, a testőrök lakomája, a nemzeti kóráda megse-rítése, a nemzetgyűlés határozatai szentesítésének megtagadása, a varennesi szökés, az augusztus 10-iki vérontás, stb.

Az elnök minden pontnál megkérdezte: mi megjegyezni valója van a vádakra? A király bá-tor hangon, hol tagadól, hol mentegetőzőleg felelt s mindig az alkotmányra hivatkozott, melytől soha egy pillanatra sem tért el. Mikor az elnök ezt a kérdést vetette fel: «On ontatta-e a nép vért augusztus 10-én?» — erős nyoma-tékkal felelt vissza: «Nem uram, nem én tettem!»

Csak akkor vett a király kihallgatása kedve-zőtlenebb fordulatot, midőn a vád a híres vas-sekreányre tért át. XVI. Lajos elkövette azt, a ballépést, hogy tagadásba vette a titkos szekrény létezését, holott az, áulás következtében, már rég fölfedeztetett. Nem is faggatták aztán to-

vább, az elnök intett, hogy visszavonulhat s mi-után a melléktérben némi frissítót szolgáltak fel számára, kocsiába ültette a Templeba vissza-vezették.

Ottthon a király mindjárt családját kívánta látni, de kijelentették neki, hogy erre nézve be kell várnia a konvent határozatát. Az nap a dauphin sem töltötte az éjt apjával, anyja ágyá-ban aludt, ki a maga részéről egy karos széken virrasztott, mely fájdalomba merülve.

Aznap és következő nap is megújította a ki-rály kérését, hogy engedjék családját össze-jönni, de a válasz egyre halogató volt. Csak na-pok mulva adták tudtára, hogy a konvent elren-delte a király elkülönítését családjától a pör tartama alatt, azzal az egyetlen enyhítő körülménnyel, hogy a gyermekek hozzájöhessenek, ha kívánja, de az esetben nem láthatják viszont többé anyjokat. És XVI. Lajos hősies leküzde-sével gyermekei után való epekedésének, lemondott inkább a boldogságról, hogy őket karjaiba zárja, semhogy ezt anyjoktól való megfosztásuk árán tegye.

Decz. 14-ikétől 26-ikáig a király csak védői-vel érintkezett naponta, kiket maga felől volt ki *Target* és *Tronchet* személyében. De *Target* nem fogadta el a védelmet, s XVI. Lajos a számos önként ajánkozó közül helyette a tisztas agg *Malesherbes*-et bízta meg védelmével, ki nemes hangon tartott levélben maga kérte ezt a megtiszteltetést. A konvent szabad érint-kezést engedett a védőknek védenőkkel; de a párisi tanács mindkettejüket tetőtől-talpig megmotozatta, mielőtt a Templeba engedte volna bemenni, daczára a konvent ellenkező rendeleteinek. — «Hiába rendelkeznek, — vágta szemébe *Tullien* a konventnek, — ha a hatóság nem akarja, semmi sem lesz belőle.» E dőllyös szavak nagy visszatasztást keltettek. Mikor *Ma-lesherbes* először jelent meg a Templeban, a ki-rály elébe sietett, a 70 éves agy pedig sirva vetette magát lábaihoz, mire a király felemelte és sokáig tartották egymást átölelve.

Csak a szerelem, vagy a kétségbeesés lehet oly találékony, a milyen a királyi család volt a legkülönbözőbb módok kieszelésében, melylyel egymást titkon értesíthessék, egymással érint-kezhessenek. A királynak póre megkezdése óta rendelkezésére állt toll, papír és tinta, nála te-hát a hü Cléry közvetítésével könnyen meg a levelezés. Ellenben Erzsébet hercegnő már nem volt ebben a kedvező helyzetben; minden a mit tehetett, az volt, hogy gombostűvel szurkálta feleleteit és értesítéseit apró papírszeletekre, me-lyekre cizmát gomolyított s e gomolyagokat a királyi család egyik meghittje a király szekré-nyébe juttatta, s ugyanott találta a feleletet is. Később Cléry gondosan összegyűjtve a gyertya-esomagokat átkötö zsinórokat, ezeket Erzsébet hercegnőnek küldte, kinek szobája épen Cléry felett volt. Éjjel aztán a hercegnő gombostűvel szurkált leveleit a zsinórhoz kötözte, lebecsátotta az ablakon s a király átvette azokat, miközben Cléry egy-egy kártyajátzmával, vagy beszélge-téssel kötötte le az órok figyelmét.

Deczember 19-én a király leánykájának volt születésnapja. Asztalnál ülve, körülötte három-negy hatósági biztos, XVI. Lajos mély sóhaj-tással szolt Cléryhez: «Ma tizennégy éve szüle-tett leányom. Ma van születésnapja és én nem láthatom!...» Hangja reszketett a megindulástól s arczán nehéz könnyecsek gördültek végig. Komor csend állt be néhány perczre.

Karácsony előtt három nappal a király a szo-kottnál hosszabban írt. Végrendeletét írt meg két példányban, sajátkezűleg. Ebben ne-jének és nővérének ajánlja gyermekeit, lelkére kőti fiának, hogy ha a gondviselés trónra jut-atná, feleljen el minden gyűlöletet, s ne gon-doljon mással, mint népe javával.

A király védelmi előkészületeire alig volt annyi idő hagyva, hogy rendezni lehetett volna a pör roppant anyagát. Védői, hogy sietessék a munkát, még egy harmadik, ifjabb munkaerőt vettek magok mellé *Deszée* személyében, ő rá harult a védésszéd megszerkesztésének és elmon-dásának feladatára is. Közben a pör iratait na-ponként közölték XVI. Lajossal, ki hidegen te-kintette meg azokat, «mintha nem is ő rá vonat-koztak volna» — mondja a községtanács egyik jelentése. Végre *Deszée* elkészült beszédével, me-lyet bemutatott a királynak, ki azonban minden

szónokias részt kitörülte belőle s tisztán a tények czafolatára kívánt szorítkozni.

Másodizben és utoljára Lajos decz. 26-ikán je-lent meg a konvent előtt. Reggel 10-kor indult, délután 5-kor tért vissza s az egész ülést a véd-beszéd töltötte be. Hazaérve első gondja volt, hogy a védésszéd egy kinyomatott példányát a királyné kezébe esempeszze. Egy becsületes lelkű községtanács képviselő, Vincens építész, vállalkozott e feladatra. Midőn megbízásában eljárva, a király megindult szavakban rebegett köszönetet, viszonzául valami csekély emléket kért tőle. Lajos nyakkendőjét oldotta le és adta át jutalmul a derék embernek. Ugyancsak egy hasonló szolgálatért más alkalommal keztyűt adta egy felvigyázójának.

Alig távozott XVI. Lajos a konventből, kitört a lappangó vihar azok között, kik azonnal név-szerinti szavazást és azok között, kik a vita meg-kezdését óhajtották. Óriási zavar közt, melyben egymást fenyegették, egymást szidták és bántal-mazták s elhagyva helyeiket nem akarták egy-mást meghallgatni sem, úgy hogy az elnök kénytelen volt feltenni kalapját, — végre győ-zött azok álláspontja, kik a vita megnyitása mellett szólatalk fel. 27-én, 28, 29 és 31-én egy-másután emeltek szót a vitában: *Lanjuinais*, ki hevéttől elragadtatva, egyenesen követelte a XVI. Lajos ellen folytatva tett eljárás beszünteté-sét, de *Rendre*! Az Abbaye-ba! Le a szószekekről! kiáltásokkal fogadták: *Salles*, ki bár nem hunyt szemet a király politikai bűnei iránt, de egy-aránt ballépésnek jelentette ki úgy a fölmentést, mint az elítélést s a néphez való felebbezés esz-mejét első pendítette meg, oly formán, hogy ál-talános népszavazat alá bocsátassék a kérdés: vajjon XVI. Lajos halálra legyen-e ítélt, vagy pedig csak letartóztatásra a béke megkötéséig; ezt a nézetet támogatták *Serres* és *Buzot* is, utóbbi mindazonáltal oly módosítással, hogy a konvent maga adja meg a kezdeményt a halálos ítéletre s ítéletét csak szentesítés végett terjessze a nép elé. Rabau Saint-Etienne, evangélikus pap I. Károly angol király példáját hozta föl s London népét, mely első volt, a ki meghódolt a kivégzett király utódjának, miután elátkozta bíráit. «Páris népe, Franciaország parlamentje — így végzé szavait — megértetek-e engem?»

De most felláll *Robespierre* baljóslatu alakja, s kijelenti, hogy «bár ő is igazodni érezte szívé-ben a köztársasági erényt a souverain hatalom előtt megalázott bűnös láttára, de a haza iránti kötelesség utolsó áldozata: elnyomni magában minden megindulást.» Beszéde új erőt önt a ki-rályt minden áron elveszteni akarók ügyébe. Hiába a girondisták minden erőfeszítése, hiába *Vergniaud* klasszikus beszéde, melyben kimu-tatta a hatalom ama kumulációjának veszélyét, melyet a gyűlés a XVI. Lajos feletti bíráskodás által gyakorolna; 6 és pártja csak magokat vesz-tették el, de nem menthették meg XVI. La-jost. A vita 1793 január 7-éig nyúlt, akkor ki-mondták a klotúrt s a szavazást 14-ikére tűz-ték ki.

De január 14-ike is még csak a kérdések föl-tesésével telt el. Elhatározták, hogy mindenki a szószekekről szavaz, szavazását indokolhatja, a tá-vollevők megbírságotlaltak stb. 15-én aztán megkezdődött a szavazás az első, a bűnösség kérdésében. Nyolcz képviselő volt beteg, 20 volt távol hivatalos megbízatásban, a többiek közül 37 bűnösnek mondta a királyt, de illetéktelen-nek nyilvánította magát felette ítéletet hozni, beérve azzal, ha közigazgatásilag járnak el el-lene; ellenben 688 képviselő minden kommentár nélkül mondta ki XVI. Lajos bűnösségét az állam közbiztonsága elleni merényletben. A gyű-lés 749 tagból állott.

Következett a második kérdés föltesése: a néphez való felebbezés. Huszonkilenc képviselő volt távol, négy megtagadta a szavazást, 11 kü-lönböző fenntartással adta szavazatát, 281 a néphez való felebbezés mellett, 423 ellene sza-vazott: az elnök kimondotta az indítvány elve-tését.

Már csak az utolsó kérdés volt hátra, mely-nek eldöntése másnapra halasztatott. A hátra-levő idő alatt az igazottság Párisban tépőpontját érte. A színházakban a közönség tüntetett XVI. Lajos mellett, de a tanács beszárta a színházakat s csak a sajtó- és nyilvánossági szabadság erőfesz hangokztására vonta vissza rendeletét. A börtönökben nagy volt a rémület, mindenki félt a szeptemberi napok ismétlésétől, s a fog-lyok rokonai ostromolták a képviselőket hozzá-

XVI. LAJOS A KONVENT ELŐTT.

tartozók élete megmentéséért. Viszont a jakobi-nusok is attól tartottak, hogy XVI. Lajost kir-gadják körmeik közül.

Ily hangulatban nyílt meg a 16-iki ülés. A karzatokat már korán ellepték a jakobinusok, te-kintetük a szószekekre szegve. Sok idő telt el formáságokkal és a rend fenntartására irányuló törekvésekkel, úgy hogy meg kellett állapítani, hogy az ülést nem szakítják meg a szavazás be-fejeztéig. Közvetlen a szavazás megkezdése előtt még szóba jött, hogy minő szótöbbség döntsön. A girondisták, élükön *Lanjuinais*-val, még egy erőfeszítést tesznek, hogy legalább kétharmadnyi szótöbbségtől tegyék függővé a halálos ítéletet, de itt is az egyszerű szótöbbség győzött.

Fél nyolcz óra volt este, mikor megkezdődött a szavazás, hogy egész éjen át tartson, s más-nap is esti 7 óráig. Utolsó pillanatban még egy módosítás érvényesült a kérdés feltevésében, az tudniillik, hogy a számúzetés és halálos íté-lel között még egy közvetítő utat hagytak fenn halálos ítéletet a kivégzés elhalasztásával. E módosítás mellé sorakozott aztán a girondisták egy része, a kik polgárháború felidézésétől tar-tottak, ha nem adják szavazatukat Lajos halá-lára, de másfelől azt is tudták, hogy a kivégzés elhalasztása majdnem egyértelmű lenne a király megmentésével. Ez értelemben szavazott most *Vergniaud* is. Egy más girondista, *Lecointre*, a szószekekre lépett, pillanatil habozik, aztán ki-mondja a váratlan és borzasztó szót: «Halál!» Minden új szavazót feszült csend fogad, csak a szavazat elhangzása után zug fel a helyeslés vagy elégtelenség moraja. A karzatok népe megfenyegeti a halálos ítélet ellen szavazókat: azok visszafelélesnek, visszazundítják a rájuk szórt szítkokat s az izgalom e feszült perceiben a te-rem megdöbbentő zavar és viharos jelenetek képét mutatja.

Orleans Fülöp, az Egalité herczeg harmadik szavazó volt. Nehogy maga ellen idezse a jakobi-nusok haragját, kénytelen volt megszavazni rokona halálát s a szavazata által okozott rop-pant feltűnés közepette ült vissza helyére. Künn óriási néptömeg várta a szavazás eredményét, kiknek időről-időre hírül hozták a teremben történőket. Mindedig az eredmény még nagyon kétségesnek látszott; az «halál» és a «számúze-tés» körülbelül egyenlő sürien hangzott fel a szószekekről. Még a legvérmesebbek szerint is leg-alább egy szavazat hiányzott még a halálos íté-lel többségéből, vagy legfeljebb egy szavazattal voltak a halállal szavazók többségben. Ekkor egy pólyált fejű, erőltén beteg vonszolja magát a szószekekre: *Duchastel ex*, kit ágyából hivat-k az urnához s most rendíthetetlen hangon adja sza-vazatát a számúzetésre.

Egy 1794-ben Triestben nyomtatott kis olasz rőpirat fekszik előttünk (Descrizione de deputati alla convenzione nazionale, che votarono per la morte di Luigi XVI re di Francia*), mely közli a szavazók névsorát s néhány beszéd kivonatos közlése mellett, érdekes megjegyzéseket tartal-maz arra nézve, hogy egyesek milyen kommentárral kísérték szavazatukat. Voltak, kik, mint *Faucher* és *Garnier* például, csupán politikai

verdiktet véltek mondani XVI. Lajos felett, s ezt ki is fejezték szavazataikban. Mások, mint *Larivière*, tartózkodtak a szavazástól, mivel nem találták összeegyeztethetőnek lelkiismeretükkel, hogy ugyanegy ügyben mint bírák és törvényhozók járjanak el. *Lomont*, *Lafont* kijelentették, hogy semmi véleményét sem mondanak; *Barillon* pedig, hogy: «nem büntető bírónak vagyok ide-küldve.» *Vaudelincourt* szavai ezek voltak: «Mint törvényhozó vagyok itt, nem gyakorolha-tok bírói tisztet; különben is hajlaimam és szo-kásaim nem engedik, hogy egy ember élete felett ítélek.» Ugyanily értelemben szolt *Conte*: «Mint törvényhozó nemet mondok, mint bírónak nincs mit mondanom.» Ellenben a porosz származású *Clootz* *Anacharis* így indokolta szavazatát: «Lajos bűnösnek találtatott a felségsejtésben. Milyen büntetést érdemelnek bűnei? Az egész emberi nem nevében felek: halált!» Halálra szavazott a híres festő, *David* is, a távol volt *Merlin de Thionville* pedig futár által küldötté szavazatát a «nemzetgyűlés» Lajos halálára.

Thiers a következő számítását teszi: «A francia forradalom történetében» az utolsó szavazás eredményéről. Volt összesen 749 képviselő, ezek közt hivatalos ügyben távol volt 15, beteg 8, elállott a szavazástól 5; szavazott tehát 721. Ezek közül 286 számúzetésre szavazott, külö-nböz föltételek mellett, kettő rabságra, 46 ha-lálra, a végrehajtás elhalasztása mellett, 26 halálra, szintén elhalasztással, de a nélkül, hogy függővé tennék szavazatukat ez óhajtatástól, végre 361 föltétlen halálra. Ezek szerint az elnök a fájdalmas megilletődés hangján jelentette ki, hogy a konvent *Capet Lajost halálra ítélte*, s a ha-lálos ítélet huszonnyolc óra mulva végre fog haj-tatni rajta.

1793. január 20-án délután két órakor, ép midőn XVI. Lajos I. Károly király pörét és ki-végzését olvasta, az ajtó nyílt és valami 12 egyén lépett be, köztük *Garat* igazságügymi-niszter, *Lebrun* külügyminiszter, a polgármester, ügyész, *Santerre* nemzetörparancsnok stb. A király méltóságteljesen állott fel szobája ajtaja és az előszoba közt, míg *Garat* kalappal fején tudomására hozta, hogy fel fog előtte olvastatni a konvent ítélete.

A király arczizmai egyetlen rándulása nélkül hallgatta végig a halálos ítélet felolvasását, csak annál a passzusnál, a hol a nemzet szabadsága ellen szott összeesküvésről vádolták, vonult végig méltatlankodó mosoly ajkain, míg e szavaknál: *halálbüntetést fog szenvedni, ártatlansága tuda-tában jártatta végig szemeit a körülállókön.*

Egyetlen kívánsága volt, hogy utolsó perzei-ben föl legyen mentve a szünetlen felvigyázat alól, melynek ki volt téve a Templeban való fogsága alatt, hogy papot küldjenek, ki az utolsó vigaszban részesítse, hogy három napi halasztást kapjon, hogy tanuk nélkül láthassa családját s hogy a konvent nekik legalább adja vissza mi-előbb szabadságukat. Ez óhaját írásban fog-lalva, már készen adta át *Garatnak*, ki átvette azt és megígérte, hogy a konvent elé fogja ter-jesztelni.

Megjelent a halálos ítélet felolvasásánál a

* Ugyanaz megjelent különböző nyelveken, s néme-tül Bécsben is.

forradalom legundorított emlékü szörnnyetege, a királyné iránt koholt aljas vádjáról hírhedt Hébert is, és elég sajátos, hogy ez embernek köszönhetjük XVI. Lajos utolsó óráiban tanúsított magatartásának legpártatlanabb tanúsítóját.

«Jelen akartam lenni — mondja Hébert, — a halálos ítélet felolvasásánál. A király hideg vérell hallgatta végig. Mikor bevezették, családját, gyóntatóját kívánta, s mindazt, mi utolsó órájában némi vigaszul szolgálhatott számára. Magatartásában, szavaiban annyi méltóságot, nemességet, emelkedett nagyságot tanúsított, hogy nem tartóztathattam magamat. A *düh könnyei nedvesítették szempilláimat*. Volt tekintetében és modorában valami láthatólag emberfeletti stb.»

A végrehajtó tanács küldöttjeinek távozása után a király ebédjét kérte. Cléry sietett eleget tenni kívánságának, mikor a király észrevette, hogy kése hiányzik.

— «Nincs késem» — fordult Cléryhez.

E szavakra egy hatósági tisztviselő közeledett, és tudára adta, hogy a hatóság rendeletéből meg van tiltva ebédjénél kést és villát használnia, hanem inasára van bízva a hus és kenyér felszélése két biztos jelenlétében, mely után a kést ismét kötele visszaadni.

A király nem nyomhatta vissza méltatlankodását.

— «Eleg gyávának tartanak arra, hogy életemre törjek, — szökött. — Bűnökkel vádolnak, de én ártatlan vagyok s felelem nélkül halok meg. Bárcsak halálom javára szolgálna a francziáknak s eltávolítaná a csapásokat, melyeket előre látok.»

E szavakra csend állott be. A király megtörte kegyelme, kanálával vágott a sültből s azzal néhány falat elköltése után felkelt az asztaltól.

Hat órákor este értesítették, hogy a király megengedte, hogy papot hívasson, hogy családját tanuk nélkül láthassa, s hogy «a mindig nagy és igazságos nemzet» gondoskodni fog családjáról. (Tudjuk, miként váltotta be ez ígértét.)

A mi a király három napi halasztás iránti kérését illeti, a felett a konvent napirendre tért.

E pillanatban történt, hogy a király szobájába vizsátatva, egy ifjú ember arcán a részvét és megilletődés jeleit vélte észrevenni, s így szólította meg:

«Meghatottnak látszik attól, a mi velem történik; fogadja köszönetemet.»

Az ifjú ember meg volt lepette; nem tudta, mit feleljen. Cléry sem tudta, mire vélje a dolgot, mert pár pillanat előtt ugyanazt az egyént így hallotta nyilatkozni:

— «El akartam jönni a Templeba, hogy lássam, milyen arcot vág holnap!»

Ezalatt megérkezett a lelkész, Firmont abbé, miután tetőtől talpig megmotazták bebocsátása előtt, kiforgatták dohányszelencéjét, megvizsgálták acél playbásztokját, hogy nem tartalmaz-e törst. Mikor a királyt megpillantotta, sirva vetette magát lábai elé, s könnyeitől elragadva a király is könnyekre fakadt, de erőt vett magán s szobájába vezetve s szavakkal mutatott neki helyet:

— «Elkövetkezett tehát a nagy pillanat, mely egész valómért el kell hogy foglalja; ah! az egyetlen fontos ügy; mert mivé törpül e mellett minden egyéb ügy!»

Nyolcz óra tájban a király és gyóntatója

együttlétét a királyi család bejelentése szakította meg, mely már a Cléry által fölbérelt újságúrsok kiáltásaiból értesült a király elítéléséről s azóta a legnagyobb kétségbeesés szorongatásának közt volt. A király, családja közlésének hírére, gyorsan szökött fel, elrendelte, hogy az ebédlő legyen a találkozás helye, a hol, hogy több hely legyen, az asztalt és székeket is a fal mellé állította, s egy palack vizet és poharat hozatott. Ezeket elrendelvény, nagy léptekkel járt fel s alá alig titkolható izgatottsággal.

Végre az ajtó nyílt s legelőbb lépett be rajta a királyné, kezén fogva fiát, utána Erzsébet és a király leánya. Sikoltva, fudokolva vetették magokat egyszerre a király karjaiba, ki mind-egyiket szívéhez szorítva tartotta s tovább egy félóránál nem hagyta el érthető szó ajkait, csak a panasza jajsza és fudokló sirásuk hallzott. A királyné szobájába akarta vinni férjét,

karjába, míg leánya átölve tartotta. Minden lépésnél újra felhangzott a fájdalom zokogása. Maga a király szedte először össze magát. «Igérem, mondá, — hogy holnap 8 órákor ismét találkozunk.» «De okvetetlen?» — «Igen, — felelt a király, — okvetetlen!» «Mért nem hét órákor?» — mondja a királyné. «Nos legyen hát, hét órákor — hagyta rá a király — isten áldjon!»

Feltörő zokogás kísérte a szavakat. A király leányának kezei alkonyatoltak átölve tartott atyjáról, s eszméletlen terült el. Nagynénje és Cléry emeltek fel. A király felhasználva e pillanatot, hogy véget vessen a kínos jelenetnek, még egyszer megcsókolta mindnyájukat, s azzal kitépve magát karjaikból, visszavonult szobájába.

A hölgyek jajgatásaikkal betöltve a Temple falait, visszatértek szobáikba. *Maria Antoinette* nek alig volt ereje fiát levetkőztetve ágyba fektetni, maga öltöztetéstől dőlt ágyára s *Maria Terézia* és Erzsébet egész éjjel a hidegtől és fájdalomtól reszketni hallották.

EGYVELEG.

A polgármesterek dísz-ebéde Párisban, melyen 15 ezer ember vett részt, nagyszerű személyzetet igényelt. A szolgáló személyzet volt: ezer pincér, 150 szakács, konyha-legény, 250 futár, 80 borpincér, összesen 1580 egyén. Az elfogyasztott tárgyak főbbjei: 300 kiló hal, 3500 kiló étkörzomb, 3500 kiló pástétom, 30,000 kenyér, 30,000 áveg bor, 5000 korsó ásványvíz, 3000 liter huslevés, 3000 liter kávé, 1000 kosár gyümölcs, melyek közt csak barack 10,000 darab volt. A terítésnél szükséges volt 80,000 tányér (mely egymásra rakva hatszor oly magas oszlopot tett volna mint az Eiffel-torony), 75,000 áveg, 30,000 kés és villa. Mindezeknek s az ételmaradványoknak eltávolításán 400 két lovas kocsival két napig dolgoztak.

A hóvirág s más hasonló növények sajátosága, hogy hóréteg alatt is feljönnek. Forel svájci természetbúvárt és Dufour physikust a hó meleg-átbocsátásának (diathermanitás) tanulmányozására buzdították. Kutatásuk eredménye az, hogy a hó nagyon csekély mértékben engedi át a nap-sugarakat, de a meleget jól visszatartja. Friss naptól süttött hóban a hőmérő egy centiméter mélységben 3.4 fok C. két centiméternél 2.2 fok C. meleget mutatott, míg szabadban 22 fok C. volt. Ha azonban a hó olvad, a világosság a meleg könnyen áthatol rajta. A hóvirág növése tehát nem a hó diathermanitásának tulajdonítható, hanem a talaj melegvezető képességének s a növény saját melegének.

A Szajna medrében Páris mellett a múlt év folyamán alatt találtak többek közt 2021 kutyát, 977 macskát, 2157 patkányt, 507 tyukot, 210 nyulat, 10 juhót, 2 csikót, 66 malacot, 5 disznót, 27 libát, 609 más madarat, 3 rókit, 2 borjút, 3 majmot, 8 kecskét 1 kigyót, 2 evetet, 3 tövises disznót, 1 papagályt, 130 galambot, 2 pávát, 1 főköt s ezen felül 3066 kiló ismeretlenül vált állatot, természetesen mind elpusztult.

A Niagara zuhatagon a múlt évben hordóban akart leúszni egy Graham nevű angol, de nem sikerült. Most ismét megkísérelte és sikerrel. Ott angol mértföldnyi távolságban jutott partra, de igen ki-mertült.

Az eljegyzési karikagyűrű az amerikai előkelő körökben már nem szokásos, mert igen olcsó és egyszerű. E helyett ékszereket és gyémántokkal gazdagon megrakott pecsétygyűrűket adnak a jegyesek egymásnak.

Pápaszemes napernyőket hordanak most New-Yorkban, a melyeken apró, kerek ávegok vannak alkalmazva, hogy az utcán járó a szemközti jó-vóket látva, az összeütközés kellemtelenségeitől megszabaduljon.

MÁTYÁS KIRÁLY ARCKÉPE
az Ambrasi gyűjteményben őrzött dombormű után — és aláírása egy 1449-ben kelt oklevele után.

MÁTYÁS-KORI EMLÉKEK KOLOZSVÁROTT.

Kolozsvár városának az a törekvése, hogy legnagyobb szülőtnének, Mátyás királynak emléket, hozzá méltó szobor örökítse meg, a legnemzetesebb eszmé, a mi az utóbbi évek alatt a magyar közéletben felmerült, s méltó a lelkesedésre és áldozatra. A szülőház falába helyezett emléktábla csak kezdeményezés, melylyel egy halás, s nagy királyi emléket ma — negyszázad után is — kegyelettel őrző nemzet be nem érheti s melyet ezért csak a szobor fölállítás előhírné-ének kell tekintenünk. S ha a gyűjtő bizottság nem lankad, a saját ébren tartja az érdeklődést, a lelkesedés átalánossá válik, jóvá lesz téve a 45 év előtti sikertelen kezdeményezés, s a nagy király dicsőségét s Kolozsvár közönségének a nemzeti becsület iránti meleg érdeklődését az ezredévi ünnepkor monumentális szobor hirdetendi.

E nemes törekvéshez és közérdekű eszméhez e lapnak minden szépet és hazafiaszt pártoló közönsége is bizonyosan meleg rokonszenvenvel csatlakozik. A lap maga pedig tápot kíván adni ennek az által is, hogy Kolozsvár Mátyás-kori emlékeit képen és leírással bemutatja.

Mátyás király lelke alkotó erejét, királyi szíve gondjának mindenre kiterjedését, semmisen bizonyítja inkább, mint az, hogy nagy kiterjedésű birodalmában mindenütt maradt fenn tőle az építőművészetnek valamely emléke s ennek leg-távolabbi részeibe is elhatott csodálat jellemének s fényes tetteinek híre. Kolozsvár nem csak műépítészeti emlékeket mutathat fel a nagy királytól, hanem korunkban híres irodalmi férfiak róla fennhagyott írott emlékeit is.

Sorban első az építészeti emlékek. Egyik képünk egy XV. századi, nem magas, emeletes polgári ház, 1443 évszámmal jelölve, góth stílusban kihegyezett csúcsos nagy kapuval, mely felett öt ablak sorban vonul el s a fedélből hosszú füstkémeny emelkedik föl — az aggság melankolikus komoly jellegében régisége és modora mintha követelmény látszanék a tisztelget. Ki hinné, hogy e falak már ötödik század viharát állották ki? Hány mai építésünk éri meg ezt az időt épségben? Ki hinné, hogy ez a ház

MÁTYÁS KIRÁLY SZÜLŐHÁZA KOLOZSVÁROTT. Dunky útvérek fényképe után.

egyszerű szőlőműves polgár volt? Ki hinné, ha a történelem nem igazolná, hogy ebben ama korban Európa egyik leghatalmasabb uralkodójának bölcseje rengett, s ez az uralkodó magyar, az igazságos *Mátyás király* volt?! Szépen irt erről Cortesi olasz költő:

O felix nimium soboles, felicia quae te

Tempora : quae talem, tantum, tulit inclita tellus.

(«Oh boldog gyermek! Szerencsés idők! jeles föld! mely ilyen s ekkora embert szült!»)

De halljuk a ház és király születése történetét, *Bonfini* — a király történetírója után — *Heltai* Gáspár, Kolozsvár 300 év előtt élt tudós írójának népies szép nyelvén előadva.

«Született vala Mátyás király — írja ő — Kolozsváratt 1443-ban böjtmás hava (március) 27-én reggeli 3 órákor, a mikor Erzsébet asszony (a nagy Hunyady János kormányzó neje) Kolozsvárra talált volna jöni a Szilagyból, s egy szőlőműves gazda embernél szállott meg, a ki szász volt. Annál maradt az Erzsébet asszony szálláson a szülésnek utána egy-néhány esztendeig, és ott vitték a fiút, Mátyást, legelőször az iskolába. Hogy annak utána magyar királylyá lett Mátyás, ugyan megajándékozta a gazdát és jeles szabadsággal meglátogatta. Mostan is (1575-ben, mert ekkor jelent meg a könyv) a vasúton és a vas-táblákon rajta van a Mátyás király czimere, az arany gyűrűs holló. A várost is megajándékozta igen nagy és jeles privilegiumokkal: hogy minden kolozsvári ember egy-egy kalangyából kihányja a két-két kévét a dézmára, s a gabonáját felrakja akarátja szerint és vigye haza, ott hagyván a dézmát; szüretkor pedig a szőlők alatt, a sajtkónál kádba tölti az ő dézmáját, és aztán kiki haza viszi az ő mustját... Halhatatlan nagy szabadság! De ezzel akarta a felséges Mátyás király az ő házját felékesíteni!»

Heltai előadását kiegészíti azon 1467. szept. 28-án kelt királyi kiváltság-levél, melylyel a király *Kolb* István utódának — mert *Kolb* István volt a fentebb említett szőlőműves — mint tulajdonosnak házáat és külsőségét a királyi adótól örökre fölmentette. Az adószedők számadáskor a Kolb-ház és külsőségek után kivett adót mint a király által előre megfizetett tartozást számolták el.

«Volt pedig e ház — folytatja *Heltai* — az Óvárban, egyenest arczczal (szemben a bemenő utcával) egy kőház.»

Mikor én Kolozsvár történetét ezelőtt 25 évvel írni kezdettem, a vasját és hollós czimer már nem volt meg. A ház a város tulajdona, mely a jobb sorsra méltó épületet — fájdalom! — az emléktáblával megjelöltetés után is katonai laktanyának használja. Vajha a nagy

Az emléktábla Mátyás király szülőházán.

bor és alkalmas férfit, a kik minden szükségökben segítségül legyenek. 1490. január 18-án pedig a király Tharcazi Mártonnak, az erdélyi sókamarák ispánjának meghagyta, hogy a Szent-Ferenc-rend elkezdett záródásának az Erdélybe küldött János barát utasítása szerint tavasszal folytatás és megszokás nélkül bevégzését indítsa útba, gondoskodjék községekről, a kik a meszet főzik, fizesse sóval, a kik azt és a követ szállítják, pénzzel. János barátnak és társainak pedig építtessen a bíró hajlékot, hogy kényelemben élhessenek s az építést jó móddal folytathassák. Ez oklevelek ugyan csak zárdaépítésről szólnak, de pápi rend, melynek hivatása imádság, templom nélküli rendeltetését nem teljesíthetvén: ugy kell lenni, hogy vagy templomát is építtették, vagy azt készen találták, későbbi káth. történetírók Mátyás király művének írják. A XVII-ik század elején pusztán hagyatott, Bethlen Gábor és I. Rákóczi György református vallású fejedelmek birtokba vették, utóbbi lengyel építő mesterek által egész egykori nagyságában restauráltatva 1644-ben. s azóta az egyház bírja. Negyedik képkép a b. farkas-utcai templomot és a mellette levő református főiskola épületét oldalról tünteti föl, előtérben a Bethlen-bástyával.

Mátyás korabeli a *hidkapu-torony*, melyet néhány év előtt történt lerombolása előtti állapotban mutatunk be. A kép a belső fő bástya-tornyot mutatja; volt egy körönded alakú külső elővéd-bástya is, magasságra kisebb, de hatalmas tömör falu, e felirattal: 1477. Ez azt mutatja, hogy Mátyás király megerősítette, s építésselleg szabályosabbá, egésze, hadműtanilag szilárdabbá, nagyobb ellenállási erővel bíróvá tette. Itt volt 1660-ban a török Szeidi pasa katonái és az ő fogságukban levő Lintzegh János főbíró között ama jelenet, midőn a törökök táborukból őt megkötözve s vasra verve magukkal a hidkapuhoz huzelták, hogy a várost bírja rá beeresztésükre; ő pedig dekul azt kiáltotta fel a várkokon őt állóknak, hogy veszélyes lesz őket beereszteni. A törökök észrevették, hogy nem jót mond s bárd alá tették nyakát, hogy fejét vegyék, s csak a szerencse védte meg a haláltól. E hős tettét őt egyik történetíróknak méltán Regulushoz hasonlítja.

A *monostor-utcai kaputorony* is Mátyás korában, híhetben az ő parancsára épült, a mit keletről a körtornász felett, nyugatról a kapu felett levő 1476. évszám igazolt. E szintén elpusztult szép kaputoronyról, sajnos, nem maradt fenn kép.

A nemzeti formában fennmaradt *irodalmi emlékek* hazája is Kolozsvár. Heltai közölte legelőbb Bonfini történetét 1575-ben (tiz évvel előbb, 1565-ben latinul) nyomtatásban, a minél kedveltebb magyar könyv a XVI. században Magyarországon nem volt. A ma is fennlevő számtalan példány igazolja ezt. De ő néhány igen érdekes részt nem vett föl művébe, a mit én itt pótlók.

«Mikor Mátyás Bécsben a császári udvarban szoros fogságban volt — írja Bonfini — az udvar hízelkedői csufolták őt, hogy magyar király akar lenni. «Az lehet, — felelé Mátyás, — sőt ha élek, a titek is . . . » Mikor megválasztották, Pesten s a vidéken híre ment: kürt, dob, sip és trombita-szó adta tudtul a nemzet örömet mindenfelé. Hétzseres örömköltés töltötte a levegőt: «*Corvin Mátyás, a mi királyunk éljen!*» Az olasz Bonfini így fejezte ki latin nyelven: *felicitet* = boldogul, a mi a magyar *éljen*-nel egyezik. «*A haza atyjának fia éljen!* A *mi meg-szabadítónk* fia éljen!» (Vonatkozás Mátyás atyjára.) Ezután: «*A Corvin-utód éljen! Mátyás, a mi reményünk éljen! Magyarországon mostani királyválasztói éljenek! Egész Magyarország éljen!*»

Az országgyűlés küldöttsége nevében Vitéz János a határra érkezett királyt így üdvözölte: «Üdvözlég Magyarországon egyhangulag megválasztott király! Magyar népünk egyetlen reménye! Üdvözlög legyetek a Corvinok szent reliquiái! (Értve van a nagy kormányzó és a bakóköz alatt elvérzett László). Legyen szerencsés és boldog Magyarországra és a kereszténységre e választás!»

«Mátyás örök halát mondott hazájának, hogy őt, a méltatlan gyermeket e nagy méltóságra emelte. Szentül igéri, — ugymond, — hogy egészen a haza ügyének fog élni, magát semmi veszélytől érte nem kiméli, azon lesz teljes erejével, hogy a bele helyezett remény teljesül-

jön s atyja ereyitelt el ne távozzék. Ekkor a könnyei elfojtották szavát . . .

«Mikor az országba beérkezett, — írja Bonfini, — a nép falukról, városokról nagy távolságokról tengeri számban sietett hozzá; gyermekek, nők, földesiek körül fogták, *éljen*-ezték a királyt, csókolták kezét, ruháját, lábait, s szerencsét kívántak uralkodásához. Mátyás csodálatosan tudott a népnek kedvére járni: *atyám, öcsém, bátyám, hugom* néven szólította őket, némelyeket megölt és megcsókolt. A katonasághoz barátságosan szólott, víztiségre buzdította őket s hogy a dícsőséget keressék. Magyarország ujjongott örömeiben . . . »

«Mikor a kormányzást elkezdette, az ország nagyjai előtt oly éretten beszélt, a közdolgozókól oly bölcsességgel ítél, ellenfeleivel oly okosan és megnyerőleg bánt, hogy azokat is megnyerte — csakhamar az egész ország szeretetét bírta.»

Végig nézve a nagy király életén, úgy látszik: Kolozsvárt születése gondviselészerű történeti esemény volt. Erdély önszületének tartotta, s királylva választását nagybátyja és anyja Erdélyből és az Alföldről zászlói alá sereglett hatalmas fegyveres ereje döntötte el. A király csaknem kényeztetve is Kolozsvárt. * Ő Kolozsvártól szintén mindent megédelem. Nem csoda, ha újabb időben itt ebredt föl a nemzet alvó lelki-ismerete.

Még csak Cortesi olasz költő dicsőítőmánya néhány helyét közlöm. Szeretném magyar íróból idézni, de nekünk, fájdalom! akkor sem magyarul író költőnk, sem irodalmunk nem volt.

«Üdvöz légy Mars Isten díszes nemzetségéből való, hadban erős kar! Hol van az a tartomány, a mely dícsőségedet ne ismerné, hol van az a hely? Joggal vagy büszke, ha mint félisten, fegyverzetben levon ülsz, s magad egyedül minden hősök mellett megállhatsz, te — korod világító fénye, katonaság atyja, hadak dícsősége, a ki a tieddel elhomályosított a régi idők csodáit!

«Mig a Duna a tengerbe ömlik, míg a magyar muzsa a latin költészet műveit kedveli, Mátyás dícsősége fennmarad, neve emlékezete soha meg nem szűnik, s győzelmei pálmáját a századok meg nem rongálják.

«Mauzoleumok leomlanak, a pyramisok márványköveit szétporlasztja a hosszú régiség: a te költők által dicsőített tetteidet dalban fogják ünnepelni a következő nemzedékek. Ismeretes lesz az idők nagyjai előtt s példánya a jövő kornak.

«Bened az emberiség reménye főlegyenese-dik, gondja elpihen.»

Az olasz költő ragyogóan színez, néha — költők szokása és joga szerint — túlzásba megy át; de királyi és pápai követek, utazók, komoly tudósok, szóval az összes egykorunk e nagy kőpét adják a mi nagy királyunknak. Tán nem hiu a remény, hogy e fölemelő hang visszhangot kelt a közönségben, a nemzet szívében, s a magyar hála és lelkesedés kora által dicsőített szeretett királyának hozzá illő szobrot emel.

JAKAB ELEK.

MÁTYÁS KIRÁLY SZÜLŐHÁZARÓL.

Mátyás király születési házat Kolozsvárt a magyar király intására jelölték meg emléktáblával. Királyunk, ki 1887 szeptember 23-án Kolozsvárt járt, meglátogatta dícső elődje születési házat s meglepetéssel látva, hogy e kiváló emlék jeltelenül áll, így szólt: «Nem nagy kegyeletre mutat, hogy kaszárnyának használják ez épületet» — és alapítványt tett emléktáblával való megjelölésére.

Ez a példa, ez az intés buzdította reá a várost, hogy négyszáz év mulasztását helyreépítve, több figyelembe vegye Mátyás király szülőházát, mely évek óta lakatlanul szolgál.

Nevezetessége Kolozsvár városának e ház, melyet minden idegen megnéz: most emléktáblával jelölve hirdeti egy nagy eseményt a régen mult dícsőséges időkben, hogy itt az alacsony ablak üvegén át látta meg a világosságot legnagyobb nemzeti királyunk, ki dícsőséget szerzett a magyarnak egész Európában.

Azon a kis szegeletablakon, mely a képen jobbra alant látható, süttött be bölcsőjéhez az első napsgár.

* Látható: Kolozsvár Történetében 1871. 1888. Őt kötet, két rajzzal.

** T. Cortesi: De Mathiae Corvini, Regis Hungariae Laudibus Belleis Carven. Bonfini Rerum Hungaricarum Decades stb. 867—890. 11.

Most egy katona-varga veri a talpot kerek széken ott, hol bölcsődalát ringatták annak a nagy királynak, ki — mint Bonfini följegyezte — így oktatta 1466-ban a magyart: «Nem hasunknak és röstségre, de munkára születtünk. Lássátok, mint kedvez nekünk a szerencse. Törökök és eretnekek közt születünk, a kik a törököknél sokkal veszedelmesebbek: ezek a szolgaságban, amazok a lélek örök kárhuzatában igyekeznek minket elveszíteni. Harciasas — martialis — nemzet a magyar, ha övéitől el nem akar fajulni. Mindkét tekintetben dícsőség, a köző és örök üdv tárgya áll előtte. Ki kívánhatná itt a fegyvertől való maga visszatartását, ki a röstelkedést, vagy a lefegyvereztetést, ha nemesak a hasát akarja hizálni s az asszonyok között végezni férfiúi életföldadatát? Minden nagy s nehéz dolog jogosan bizatik bátor férfiakra: a tunyákat és gyávákat elűzi köréből a dícsőség.»

Ki tudja eldönteni: Mátyás királynak a vitézséget csodáljuk-e inkább, vagy a bölcsességét, vagy a jóságát? . .

Most, hogy szép ünnepélyvel leleplezték a születési házára tett emléktáblát, mely megtisztelték a multat, tisztelettel adoztak a legelső magyar ember iránt is, mert megértették intó szavát, teljesítették óhaját. S hogy ezt teheték, önérettel töltötte el ez az ünnepöl közönséget, mely szeptember 2-án összegyűlt Kolozsvárt, míg távolból az egész nemzet ünnepelt vele.

Az emléktáblát, melynek leírását a «Vasárnapi Ujság» 36-ik számában közölte, Páky Lajos kolozsvári főmérnök tervezte s kivitelezte Zala György jeles szobrászunk munkája.

A ház egy emeletes, alacsony szobákra osztott épület. Jól megnőtt ember egyenes testtárral nem léphet be egy ajtón sem. A ház hátsó részén az emelet irányában fatornác nyulik elé az udvarra. A padlása mindenütt erős tölgyfagerendákból készült. A kapu között, és távolabb az udvaron, pincékbe van bejárás; a nagy közből épült pincék kápolnául, vagy rejtekhelyül is szolgálhattak s a déli oldalon titkos kijáró hely nyoma látszik. A pincék patakából szilárdan és szellősen építvék.

Jó módú polgári ház jellegét viseli magán, természetesen a 15-ik század igényeire mérve ezt a «jómodúságot». Régi idők óta a neve: «Mátyás király háza.»

Régies külalakja tiszteletet keltő, a négyszögű ablakokon felül pálcázott alakú díszítések vannak és rovatok szegélyzet.

Régi műidomaiból kevés maradt fenn s kivált az emeleti részen vassínekkel keresztben-hosszában több ponton erősítés látszik.

A régiségekből megmaradt rész csupán a bejáró csücsíves kapu. Most, a hogy megnéztem, tisztán találtam benne mindent (lakói: a katonák épen hadgyakorlaton vannak más vidéken). Az udvar kerítéseire a katonai gyakorlatokhoz szükséges alakok rajzolva. Maga a születési hely, egy boltív, alacsony szoba, most be van csukva, egyik falát a király és királyné arcképe díszíti.

Az idén júliusban, mikor Albrecht főherceget látta e szobát, így nyilatkozott róla: «Jellemző, hogy akkori időben oly előkelő asszony, mint Szilágyi Erzsébet, ez igénytelen szállással megelégedett.»

Ebből a szobából járt, a hir hagyománya szerint, iskolába is Mátyás, ki — hogy uralkodóvá lett — nagy privilegiumokkal és szabadsággal ajándékozta meg szülővárosa fiait s a házat minden adó alól felszabadította.

BÉDE JÓB.

A MAGYAR TUD. AKADEMIA KONSTANTINÁPOLYI KÜLDÖTTSEGE.

Folyó évi szept. 19-én kelt utra azon tudományos expedíció, melyet a magyar tud. akadémia II. Abdul Hamid török szultán meghívására a konstantinápolyi *Eszki Szerailban* levő magyarországi vonatkozású történeti emlékek s különösen a Corvina maradványainak felkutatására saját kezelebből küldött ki. Ezen bizottság a következő öt tagból áll: *Fraknoi Vilmos*, az akadémia másodelnöke, mint a mohácsi vész előtti, *Thaly Kálmán* rendes tag, mint a mohácsi vész utáni magyar történetírás, *Csontos János* lev. tag, mint a magyarországi középkor és renaissance kori bibliographia művelője, *Abel*

Jenő lev. tag, mint græcista, szövegkritikus és irodalomtörténész, és a kit első helyen kellett volna említenünk: *Vámbéry Ármin*, rendes tag, az expedíció vezető elnöke, ki a török szultán engedélyét az akadémia számára kieszközölte, mint a keleti nyelvek, irodalom és konstantinápolyi viszonyok egyik legalaposabb ismerője, vesznék részt az expedícióban.

1863 óta, mikor Kubinyi, Ipolyi és Henszlmann oly nagy eredménnyel tértek vissza Konstantinápolyból, ez már a harmadik szakbizottság, melyet az akadémia a konstantinápolyi császári gyűjteményekben levő magyarországi vonatkozású történeti emlékek felkutatására küldött, de az első, mely a magyar kormány hazafias aldozatkészségéből végre rendeltetési helyre eljut.

A bizottságnak első feladata lesz a régi szerailban levő magyarországi vonatkozású kéziratokat, az irás, festés, és kötés jelleméből vagy más ismertető jelekből meghatározni, jegyzékbe venni, ezen jegyzéket az ekkorig ismert jegyzékekkel összehasonlítani s a régi szerail könyvállományáról kimerítő kritikai jegyzéket készíteni.

E jegyzékből ki fog tűnni, hogy a régi szerailban levő nyugati kódexekből és nyomtatványokból melyek származnak a budai királyi könyvtárból és melyek más hazai, mohácsi vész előtti könyvtárakból. Ezeket a körülményeket csak magyarországi szakférfi ismerheti fel, mert a külföldiek a magyarországi középkori kéziratoknak a külföldi chablonoktól eltérő kötését, írásbeli jellemét és festését nem ismerik. Ez az oka, hogy az *Eszki Szerailban* járt külföldi tudósok Mátyás király könyveit fel nem ismerék. E jegyzékből továbbá ki fog tűnni az, hogy az *Eszki Szerailban* levő könyvek közt tartalomra nézve vannak-e oly ismeretlen történeti kútfők, melyek a történetírásra bírnak fontossággal. Ilyenek volnának: magyarországi krónikák, legendák, királyi könyvek, számadáskönyvek, a régi királyi kancellária regestái és másoló könyvei, magyar nyelvemlékek és hasonlóak.

Ezen kívül vannak, a kik abban reménykednek, hogy a régi bizanti könyvtárból, melyet a törökök Konstantinápoly meghódítása után zsákmányul ejtettek, a régi Szerailban lehetnek oly kéziratok, melyek csak a Palaeologok könyvtárában voltak meg teljesen. Így a tudományos világban sokáig kísértett az a hir, hogy az *Eszki Szerailban* megvannak Livianus összes decasai, megvan egy teljes Diodor, Homer és más görög és római remekírók. Ez a remény azonban a külföldi tudósoknak a konstantinápolyi *Eszki Szerailban* tett kutatásai által megerősítést nem nyert. De ez még nem jelenti azt, hogy a régi szerailban ismeretlen kódexek a Palaeologok könyvtárából nincsenek. Mert igaz ugyan, hogy ezeket a görög kódexeket három száz év óta szenvedélyes gyűjtők mindig keresték, igaz az is, hogy Busbeck, Ferdinand császár követe a XVI. században több száz régi görög kódexet, és Girardin francia követe 1622-ben 20 és egynehányat szerzett az *Eszki Szerailból* a bécsi és párisi könyvtár számára, de még mindig lehetséges az, hogy a régi szerail egyik-másik rejtett helyiségében vannak becsomagolt ládák régi görög kódexekkel, melyeket még senki sem látott. Az utolsó 40 év kutatásai ezen feltevést nem igazolják, de ismerve a konstantinápolyi császári könyvtár viszonyait, nem is zárják ki. A topkapui régi szerailban van ugyanis a császári kincstár, hol a hadi zsákmány tárgyai elhelyeztetek. Ezen kincsek közt őrzik a zsákmányul ejtett könyveket is, melyek becsomagolt ládákban vannak a kincstár földalatti és földfeletti helyiségeiben elrejtve. Ezen kincstárba csak igazhítt muzulmán léphet be, keresztény embernek ide belépni nem szabad; ez az oka, hogy a kincstárban elhelyezett könyvek az európai tudományak egész a negyvenes évekig nem voltak hozzáférhetők. *Abdul Medzsid* török szultán az érdem, hogy ezen tilalmat megszüntette s 1845-ben *Resid* nagyvezér tanácsára az *Eszki Szerail* kapuit az ott levő nyugati kódexek megvizsgálására az európai tudósoknak megnyitotta. Ezen időtől fogva bent voltak a kincstár épületeiben Mordtmann, Bethman, Abeken, Tischendorf, Lepsius, Ipolyi, Kubinyi, Henszlmann, Dethier, Miller, Coxé, Newton, Blass és Vámbéry. Magába a kincstárba most sem bocsátják be őket, hanem a kincstár egyik helyiségébe ki-hordják nekik asztalokra a ládába csomagolt könyveket. Ezen könyvek közt vannak kéziratok

és nyomtatványok különböző időből. Ezek közt találta Blass 1888-ban és *Vámbéry* 1889-ben Rannusiusnak egy latin szent beszédét, melyet a szerző II. Ulászló királynak ajánlott. Ezen kódex új fordulatot képez az *Eszki Szerailban* levő nyugati kódexek történetében. Eddig ugyanis a Palaeologok és Mátyás király könyvtárát kerestük az *Eszki Szerailban*; a Rannusius kódex fölfedezése által II. Ulászló és más, mohácsi vész előtti hazai könyvtárak maradványainak felkutatására lehet reményünk. Ezen Rannusius-kódexet II. Abdul Hamid szultán ő felsége Vámbéry Árminnak t. idomános használatra átengedte; ennek bibliographiai leírását és kritikai kiadását eszközölte most a «Magyar Könyvszemle»-ben *Csontos János*, ki a kiadásból díszes külön nyomatot készített, melyet az akadémiai bizottság az eredeti kódexsel együtt a török szultánnak fog átnyújtani.

A különnyomat nagy 4-edretben, vastag kender papírosra nyomva, pergamen borítéka és két czimlapja van, latin és magyar. A latin czim a következő: «Dominicus Crispus Rannusius Sermo De Ascensione habitus cum Wladislaw II. Rege Hungariae. E codice bibliothecae caesareae Constantinopolitanae edidit et praefatione illustravit Joannes Csonosi.» — Magyar czimlapja pedig a következő: «II. Ulászló királynak ajánlott kódex a konstantinápolyi *Eszki Szerailban*. A Vámbéry által hozott eredeti példányból kiadta és bevezette Csonosi János.» A füzet 32 lapból áll és két khromolitographiai táblával van díszítve, melyek a kódex két czimlapját igen híven feltüntetik.

Köteje pedig valóságos műretek s becsülete válik Göttermeyernek úgy, mint a magyar könyvkötészetnek.

A kötés a koránok tárczaszerű kötésein igen sikerült imitációja. Vörös bagaria-bőr, leffentős táblával, keleti arany és zöld arabeszkkel díszítve s zöld selyem beléssel.

Az expedíció sikere attól függ, hogy megnyeri-e az engedélyt a kincstárban levő összes ládák átkutatására? Reméljük a legjobbat és bizzunk a szultán kegyességében és az expedíció erejében.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

«Budapest régiségei.» E czim alatt jelent meg Budapest fővárosának egy újabb kiadványa, a mely, miként a vállalat szerkesztője, Gömöri Havas Sándor, a főváros régészeti szakbizottságának elnöke által irt terjedelmes bevezetőből kitűnik, évenként folytattni fog s föleli egy a római, mint a középkori műemlékek és régiségek leírását, melyek Budapest területén vagy már ismeretese, vagy pedig a jövőben napfényre fognak jutni. Első sorban azonban, mint természetes, az aquincumi ásatások eredményeinek ismertetésére van szánva. A jelen első kötetben is ezek leírását veszi az olvasó. Dr. *Kuzsinszky Bálint*, az ásatások vezetője tárgyalja benne mindazon épületelemeket és leleteket, a melyek a legutóbbi két évben, 1887—1888-ban a föld alól előkelték. A mű, mely 16 ívre terjed, 5 fejezetre van osztva: az elsőben adja Aquincum város fejlődésének történetét, különös tekintettel azon város-részre, mely a katonai tábor közvetlen szomszédságában alakult s a melynek romjait épen bemutatni kívánja; a második fejezet Mithrász templomának van szentelve, a harmadikban szó van Aquincum egyik közföldjéről, a negyedik az egykori város két magánházát ismerteti, végül az ötödikben a leletek sorozatát veszi az olvasó. A szerző többet akart adni, mint a tárgyalat emléke puszta és száraz leírását, minden egyes fejezet az ókori életnek egy-egy ágát mutatja be, így különösen érdekes a Mithraeumról s a fűrdőről szóló két fejezet. Az elsőben megismerkedünk a hanyatló Róma vallási viszonyaival, a másodikban pedig ott találjuk az elfajult rómainak képét, ki már nem talált nemesebb élvezetet, mint azt, melyet a fűrdők nyújthatnak. Ezen érdekes fejezet alapján közeljövő fönnb a két aquincumi fűrdő ismertetését. Mint a mai számnakban mutatvánul közölt képekből látható, a főváros e díszes kiadványa illusztrációk dolgában is kevés kívánni valót hagy fenn. A könyv a Franklin-Társulat nyomdájából került ki.

Az új véderőtvény (1889. VI. t. cz.) az egyévi önkényesek helyzetét a közös hadseregben és a m.

kir. honvédségben teljesen megváltoztatta. E megváltozott viszonyokat foglalja egybe közérthető vezérfonal alakjában *Kacsiány* «Az egyévi önkényes a közös hadseregben és a m. kir. honvédségben» című kézikönyve, mely immár a harmadik teljesen átdolgozott és tetemesen bővített kiadásban jelenik meg a Franklin-Társulattal.

A mű két külön füzetben jelenik meg, melyek elsője a főtávati föltételeket és a hadseregbe s honvédségbe föltétel elveti tárgyalja. S ezek teljesen elűtök az eddigiektől, mert míg pl. eddig az önkényes abban az ezredben szolgálhatott, a melyben akart, ezután csak saját illetősége hadkiegészítő ezredben szolgálhat s ennek megfelelően föltételi folyamodványát is csak saját hadkiegészítő kerület katonai parancsnokságának nyújthatja be. Az új véderőtvény utasítás a hadkiegészítési terhek egy részét a polgári hatóságok vállaira tolja át, melyek ennél fogva az egyévi önkényesnek is első folyamodásu hatóságát képezik, a papjelöltek, tanítók, mezőgazdaságok birtokosai és családfenntartók ügyében pedig az elkerülhetetlen intézkedő szerepet játszzák. S mitűn az egyévi önkényesekkel ezental már a közegyek előjárásának is lesz teendője. Kacsiány Géza kézikönyve jóformán már a közegyek jogkörmek is nélkülözhetlen vezérfonal lesz, annnyal is inkább, mert a megfelelő hivatalos irománypéldákat is tartalmazza s a II. füzethez csatolandó terjedelmes tárgymutató minden körülményre gyors felvilágosítást ad. Mindezek számára kellő utasítás foglaltatik a jelen első füzetben, melynek ára 80 kr.

Magyar-német vasuti szakszótár, szerkesztette ifj. Görgy István vasuti tisztviselő. Az érdeklődők előtt már ismeretes munka a füzetes kiadásból. Egészen elkészülve, 615 oldalnyi nagy kötetet tesz ki. A legújabb szaktudományi művek, szolgálati utasítások és hivatalos iratok nyomán készült és kiterjed az összes műszaki és igazgatási vasuti szolgálatra.

Görgy a vasuti tisztviselők és alkalmazottak számára kettős szolgálatot kívánt tenni a szótárral. Először azoknak szól, a kik a magyar nyelvet nem bírák teljesen. Másodszor azonban eszközt akart nyújtani arra nézve, hogy a vasutak magyar műszavait, forgalmi és szolgálati kifejezéseit összegyűjtse. Ebben a tekintetben nagy a zavar és sok az erőszakolt kifejezés, a műszó. De egy szótár nem követheti mindenben a nyelvtani parancsokat, hanem be kell számolni a forgalomba jött szavakkal, különben akárhányszor hiába fordulna hozzá valaki. Görgy szótárában van elég szó, melyet a nyelvtani szabályok, sőt a jóhangzás is elítélnek. Az ilyenek nagy részénél a szótár utal egy másik, jobb szóra s ott adja meg az értelmezést. Vasutainknál, közlekedési dolgoknál a magyar nyelv még egészen új, s technikai kifejezésekben csak most fejlődik. A szótár az eddigi fejlődést tünteti fel. Anyaga bő, s így egybefoglalva lehetővé teszi a kritikát, a tisztogatást. A szótár, mely Aigner Lajos kiadása, 7 frba kerül.

Magyar költők orosz fordításban. A «Vjesznik Jevropy» orosz folyóirat szeptember havi számában *Fetjő* «Távolból» és *Arany János* «Rabgolya» című költeményei jelentek meg orosz fordításban. A fordítások *Mihajlova* Olga, neves orosz írónőtől valók, ki már régebben előszeretettel foglalkozik magyar költők fordításával s a kinek arcképét is bemutatnak. Legközelebb Gynlai Páltól, Vajdától és másoktól is fog fordítani.

Regénypályázat. Singer és Wolfner kiadók az «Egyetemes regénytár» számára irandó eredeti regényre ezer frankot tűztek ki. Tizenhárom regény pályázott, de ezek közül a bírálók egyet sem találtak a pályadíjra teljesen érdemesnek. Két regényt azonban dícsérettel emelnek ki, nevezetesen a «*Fenn és Lenn*» és «*Rajongó*» címűt, de mindkét regényben a kiváló tulajdonságokkal szemben oly lényeges fogyatkozások vannak, melyek lehetetlenné tették a pályadíj odaítélését. Figyelemre méltó tehetőség nyilvánul a «*Már késő*» és «*Vera*» című regényekben.

Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képből 92-dik füzeté hagyta el a sajátót. A *Striid* tárgyaló résznek 7-dik füzeté ez. A nép ismertetése, «A németek tájnyelve és tájkielészete» olvasható Gruber János tollából és Lehr Albert magyaros fordításában. Illusztrációkat Myrbach rajzolt hozzá. Aztán a szlovén név szokásainak, mondánák ismertetése következik Hubad Ferenczről, Wust Ferdinánd és Subics György rajzaival. A füzet ára 30 kr.

Akadémiai székfoglalók. A tud. akadémia kiadványai közt két székfoglaló értekezés jelent meg. *Vécsey* Tamás az egyik és «Sextus Caecilius Africanus jogtudós»-ról szól. Rendes tagsági helyét foglalta el vele; ára 60 kr. A másik értekezés *Téglás Gábor* tollából s «Tanulmányok a rómaiak dáczi aranybányászatáról» ezimen fejteget történelmi és régészeti kérdéseket. Ára 40 kr.

A közgazgatási bíráskodás alapelvei, írta Somogyi József, vas megyei árvászei jegyző. Az 53 oldalra terjedő füzet Szombathelyt jelent meg s ára 40 krajczár.

Iskolai könyvek. Dengi Jánosnak a középiskolák számára írt *Magyar stílusztika* könyvéből második, teljesen átdolgozott kiadás jelent meg az Eggenberger cégénél. A könyv a jó stílus felnevelésére mindig jeles költők, legfőbb Arany műveit idézi. Ára 80 kr. — **Politikai számtant** írt a középiskola kereskedelmi iskolák részére Veress Vilmos kolozsvári tanár. A könyv új kiadása a kamat-, jéradék- és életbiztosítási számítás elemeit magába foglaló korábbi művének. Lehmann és Baldi kiadásában jelent meg Kolozsvárt s ára 1 frt 50 kr. — A német irva-olvasás tanulására pedig Lauffer Vilmos Budapesten *Schreib-Lese-Fibel*-t adott ki, Drusner János Györgytől, minden egyes betűhöz egy-egy rajzzal; ára 30 kr.

Kántorok lapja. Dicsérni való cikkel indult meg Vasvárt egy új lap, a *«Kántorok lapja»*, mely a kath. egyházi zene érdekében óhajt hatni, és Barabás István szerkeszti. A liturgikus zenét kívánja fentartani, és a magyar egyházi nép-éneket összegyűjteni, ápolni. Az orgonázásra is nyújt anyagot, s ezenkívül a kántori működés minden részére ki fog terjeszkedni. Közül tájékoztató cikkeket, ének-szövegeket s mellékletben dallamokat. Az első számhoz, mely szeptember első napján jelent meg, több hangjeggy van mellékelve. Egyszer jelenik meg havonként, s előfizetési ára egész évre 4 frt, félévre 2 forint.

Magyar sakk-újság. A budapesti sakkkozó társaság, mely nem régiben a sakkkozás művelésére és terjesztésére alakult, szaklapot indított *«Budapesti sakkszemle»* cím alatt. Az újságot Makovecz Gyula szerkeszti és az első számban programmon és felhíváson kívül több sakkfeladatot, néhány játszma s számos, sakkozásra vonatkozó apróság van.

Folyóiratok. A *«Természettudományi Közlöny»* szeptemberi füzetében a rendes rovatok apróbb közleményei mellett a következő önálló cikkeket közli. Természettudományi vállalkozások a külföldön, dr. Lakits Ferencről. Véletlenség, valószínűség, bizonyosság, dr. Beke Manóval. A mai sebészet törekvése, Richelot előadás. A lángész, Ch. Richet előszava. Az öntermődés. A viólintuli sugárk hatása a növények növekedésére. A körte kövecseinek jelentősége. — A *«Nemzetgazdasági Szemle»* szeptemberi füzetében dr. Vargha Gyula közli a terjedelmes jelentést, melyet *«Biztosítási statisztikánk kérdéséhez»* címen s az orsz. statisztikai hivatal megbízásából írt, a biztosítási intézetek közbejöttével megállapítandó statisztikai fölvételekről. Dr. Halász Sándor *«Az osztály-sorsjátékról»* írt, melyet a megszüntetendő kis luteri helyett nálunk is alkalmazni szándékoznak. Mandello Károly *«Közgazdasági havi krónika»*-t állít össze, napról-napra feljegyezve azt, a mi augusztus havában a közgazdaságot illetőleg ér-

A SZENT-MIHÁLY-EGYHÁZ KOLOZSVÁR FŐTERÉN.

dekes történet. Kisebb közlemények emelik még a füzet tartalmát.

Magyarország tisztá cím- és névtára, melyet a statisztikai hivatal évenként kiad, a hivatalos adatok szerint, 1890-re is megjelenik, szokott bő terjedelmében. Nem csupán a hivatalok személyzetére nézve nyújt tájékoztatást, hanem útmutatást szolgáltat a hivataloknak melyek felsőbb hatóság alá tartozására, ügybeosztására, területi hatáskörére, számára és székhelyére, továbbá az egész országnak folyton változás alá eső községi (közigazgatási) beosztására: kitünteti a társadalomban viselt főbb állásokat s tudományos képesítéseket stb. A könyv könnyű kezelhetőséghez pontos betűsoros és mintegy 50,000 nevet magában foglaló névmutató nyújt segédkezet. A 100 ivnyi (800 lap) terjedelemben s nagy 8-adrétű alakban f. évi december havában megjelenő könyv előfizetési ára finom angol vászonkötésben 4 frt, bolti ára már 5 frt lesz. Az előfizet-

sek legzélszerűbben postai utalvány mellett az orsz. m. kir. statisztikai hivatalhoz czimezendők, de a hivataloktól postai utalványt, vagy a pénz utólagos beküldése mellett is elfogadjatnak a megrendelések.

A magyar statisztikai évkönyvből, melyet az orsz. statisztikai hivatal szerkeszt, egyszerre hat füzet került ki a sajtóból. Az egyik füzet az 1886-iki közegészségügyre vonatkozó hivatalos adatokat adja közre; a többi füzet pedig 1887-ről a kereskedelmi forgalom, a hitelintézetek, az egyház és tanügy, az állami pénzügy és a haderő adatait.

Új zeneművek. *«Régi magyar hallgató nótá»* címen eredeti magyar zenemű jelent meg Rózsavölgyi és társánál. A hallgatót Bóka Károly előadása után följegyezte és zongorára szabadon átirta Abrányi Kornél. Ára 2 frt. Ugyancsak Rózsavölgyinél jelent meg *Liebestraum* című polka franciase Rosenzweig Herman karmestertől. Ára énekhangra és zongorára irva 72 kr.

KÖZINTEZETEK ÉS EGYLETEK.

«A Jó-szív» egyesület e hó 18-án Tisza Kálmánné elnökleme alatt választmányi ülést tartott, melyen több segély iránt intézkedett.

Az elnök bejelentette, hogy a szünet alatt 15,000 forintot meghaladó összeget osztott ki, részint kölcsön, részint segélyezés címén, jelentette továbbá, hogy az egyesületnek egyes jótékony intézeteknél levő alapítványi helyei már betöltöttek. Felolvasták ezután a *Zemplén-megye* törvényhatóságának közgyűléséből kiküldött segélyezési bizottság kérvényét, melyben a megyének különösen felsőbb vidékeit ért csapások következtében a *«Jó-szív»* egyesület támogatását kéri *Tisza Kálmánné* elnök megjegyzé, hogy tekintettel

az idei rossz termésre, valószínűleg több megye fog az egyesülethez fordulni segélyért, mivel pedig az egyesület csak 20,000 frt. kamat fölött rendelkezik s a tőkéhez csak végső szükség esetén lehet nyulni: ajánlatos tehát, hogy újra felhívást intézzene a nagy közönséghez, s hogy jótékony czélú színi előadások, táncvigalmak stb. rendezésére használnak. Zemplén-megye törvényhatósági közgyűlésének segélyezési bizottságát értesíteni fogja, hogy az egyesület minden tőle telhetőt megtesz az elemi csapásoktól sújtott vidékek segélyezésére. *Udvarhely-megye* alispánja is segélyt kér ama 42 község részére, melyek jégverés következtében nyomorba jutottak. A választmány 4000 frtot szavazott meg részükre. Az elemi csapásokkal sújtott *Szédelő* abauj-tornamegyeyi községnek 500 frtot szavaztak meg. Végül elhatározták, hogy a *«Jó-szív»*-sorsjegyek októker hó 15-diki sorsolását az egyesület helyiségében délután 3 órakor tartják meg.

A székely művelődési és közgazdasági egyesület szept. 14-ikén tartotta nagygyűlését a budapesti vámházpalota igazgatósági termében, *Hajós János* elnökleme alatt.

A titkári jelentést *Nagy Gábor* terjesztette elő, kiemelve, hogy a Maros-Vásárhelyt tartott utolsó nagygyűléskor megnyitott székelyföldi iparmúzeum hathatós eszközt nyújt a székelység kézműiparjának fejlesztésére. A rendszeresített iparmúzeumi vándor kiállítások hatása máris érezhető. Nagy baj, hogy a 15-18 ezer frt értékű iparművészeti tárgyakat, hely hiányában, kénytelenek a régi nyári színházi épületben tartani, a hol nincsenek kellő biztonságban. Megindult tehát a mozgalom, hogy a múzeum részére állandó helyiség emeltessek. A központi választmány tehát javasolja, hogy a nagygyűlés az építkezés czéljaira szavazzon meg 5000 frtot. Jelenti továbbá a titkár, hogy a *«Székely Napta»* eddig minden évben 4000 példányban fogott el, s hogy az 1890-ik évre 6000 példányban fogják kiadni. (Szédeczky Lajos szerkesztésében.) Végül megemlé-

lampionokkal a püspök lakása elé vonultak, a hol a dalárda két dalt énekelt, mire *Tóth Sámuel* mondott üdvözlő beszédet. A püspök meghatóan válaszolt. A lelkesült éljenzés után a tisztelgők *Szász Gerő* lakásához vonultak, kit szintén ovációkban részesítették. E hó 15-ikén a virágokkal és szönyegekkal feldíszített bel-farkas utcái ref. templom szorongásig megtelt a jubilaris istentiszteletre. Kolozsvár közönsége valláskülönbőség nélkül nagy számmal jelent meg a kegyetes ünnepélyen. *Szász Domokos* püspök imát mondott, *Szász Gerő* pedig az ünnepi szónoklatot tartotta. A templomból a hívek a püspökhöz vonultak, hol *Kolozsváry Sándor* főgondnok díszes feliratot nyújtott át a jubilánsnak. A püspök megköszönte az iránta tanúsított magaskodást. Ezután *Szász Gerő*hoz mentek, kit szintén Kolozsváry főgondnok üdvözölt. Délután a jubilarisok tiszteletére banket volt. Az ünnepélyen az erdélyi ref. egyházkerület testületileg vett részt, s jelen voltak a többi hitfelekezetek papjai is. Az ünnepély alkalmából számos üdvözlő távirat és levél érkezett.

zsonyi hadtest parancsnokává. Ó felsége aztán *Catty* tábornoknak, a pozsonyi volt hadtestparancsnoknak fejezte ki sajnálkozását a fölött, hogy a hadsereg kötelékéből megváltik s elismeréssel emlékeztet meg számos szolgálatáról. A hadgyakorlatokra megjelent b. *Fejérváry* honvédelmi miniszter is, de gyöngékedése következtében ó felsége kiméltre intette. *József* főherceget is betegeskedése gátolta a megjelenésben. A honvédelmi miniszter értesítette ő fenségét a királynak a honvédség fölött kifejezett meglegedéséről. B. *Orczy* Béla és gr. Szapáry miniszterek állandóan a király kíséretében voltak. Ó felsége e hó 17-ikén délután utazott el Kis-Bérről. Az elindulás előtt Zuber komáromi főispánnal fordult és a szavakkal *«Ismételve köszönöm a szép és szíves fogadtatást»*, elbúcsúzott tőle. Az udvari vonat pont négy órakor robogott ki a pályaudvarból, a közönség lelkesült éljenzése között, s este 1/11 órakor ért Gödöllőre. Ó felsége a szegényeknek 500 frtot, az iparosoknak 200, a tűzoltó-segélyegyletnek 100 frtot adományozott.

Fóth és Vác közt a hadgyakorlatok gr. Pejace-

A HID-KAPU-TORONY KOLOZSVÁRTT (LEROMBOLTATÁSA ELŐTT).

REF. FŐISKOLA. A BEL-FARKASUTCAI REF. NAGYTEMPLOM. A BETHLEN-BÁSTYA.

MÁTYÁS-KORI EMLÉKEK KOLOZSVÁRTT. Dunky fivére fényképei után.

kezett a jelentésben az elhunyt tagokról. Az egyesület alapvagyonra 25,279 frt s ennek nagy része, 22,870 frt földhitelintézeti záloglevelekben gyűmölöszik. A kiadás három éven át mintegy 9200 frtot tett. A nagygyűlés a jelentéseket tudomásul vette s a bennük foglalt javaslatokat elfogadta. Az elnök, a ki 14 év óta vezeti az egyesület ügyeit, hajlott kora s magánviszonyai miatt nem volt reá bízható tiszteinek további vitelére. Elnök lett *Thuróczy Adolf*, első alelnök: *Szilágyi Sándor*, második alelnök: *Barabás Miklós*; választmányi tagok: *Borosnyai Oszkár*, *Gidófalvy István*, *Gyertyánffy István*, *Szédeczky Lajos*, *Szász Róbert*, *Szentiványi Gyula*, *Hajós János* volt elnököt pedig tiszteleti elnökké választották.

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Lelkeszi jubileum. *Szász Domokos* erdélyi ref. püspök és *Szász Gerő* esperes és kerületi főjegyző e hó 15-ikén ülték meg papságuk harmincz-éves jubileumát Kolozsvárt, a hívek meleg részvételével. Előttevaló nap este a földmivések lobogókkal és

MI UJSÁG.

A király a hadgyakorlatokon. Ó felsége három napot töltött Kis-Béren, a hadgyakorlatokon. E hó 15-ikén reggel érkezett és 17-ikén délután utazott el *Gödöllőre*, hogy aztán a *Vác* körül folyó hadgyakorlatokat is megsejmelje.

A kis-béri hadgyakorlatok alatt ó felsége és a kíséretében megjelent főhercegek, katonai előkelőségek, részint a kincstári épületekben, részint magános lakásokban voltak elszállásolva. A hadgyakorlatok nagy kiterjedésben folytak s részt vett azokban a honvédség is. E hó 17-ikén érték véget a gyakorlatok. A király 1/11-kor megszüntette a harc ot s azután a csapatok sorakoztak a szemléhez. Egy óra múlva a király ó felsége kíséretével régig lovagolt a csapatok között, maga köré gyűjté az egész tábornoki kart és a parancsnokokat, teljes meglegedését fejezve ki úgy a gyakorlat, mint az egyes csapatok, különösen a honvédség magatartása fölött. Az egész tábornoki kar jelenlétében kinevezte *Frigyess* főherceget a po-

vics hadtestparancsnok vezetésére alatt mentek végbe s e hó 21-ikén végződtek. A király e hó 19-ikén reggeli 7 órakor *Gödöllő*-ről *Fóthra* hajtatott, hol lóra ült s a gyakorlatok helyére ment. Pusztá-Imreházánál találkozott *Albrecht* és Vilmos főhercegekkel, *Beck* báróval, a vezérkar főnökével. A hadgyakorlaton megjelent gr. *Kálnoky* külügyminiszter, b. *Bauer* hadügyminiszter, b. *Fehérváry* honvédelmi miniszter, az olasz és német katonai attachék. Mikor ó felsége *Fóthra* érkezett, gr. *Károlyi* Sándor kastélyába hajtatott, hol özv. id. gróf *Károlyi* Istvánnét s ennek nővérét, *Orczy* Tekla bárónőt megszólítottással tüntette ki. *Albrecht* főherceg hadiszállása *Gödöllő*-n volt.

A királyné Meránban. Erzsébet királyné és *Mária Valeria* főhercegné e hó 18-án este Meránba érkeztek, s a Trauttmansdorf-nyaralóban szálltak meg. A királyné jó egészségnél örvend. A gyakori szabadban időzés egészen megbarnította arcát.

A trónörökös özvegye. Brüsszelből jelentik: Először idős most a meyerlingi katasztrófa óta

_____

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent s minden könyvtárban kapható:

„OLCSÓ KÖNYVTÁR“

Szerkeszti GYULAI PÁL.

1. Csokonai Vitéz Mih. Dorottya. 20 kr.
2. Bret Harle kaliforniai beszédei. 40 kr.
3. Kölcsey Ferenc elbeszélései. 20 kr.
4. Macaulay T. B. Machiavelli. Angolból fordította B. P. 20 kr.
5. Kézváltó Frigyes összes költeményei. 1840–1851. 60 kr.
6. Sándorú fordította B. S. 20 kr.
7. Kármán József. Fanni hagyományai. Beszély. 20 kr.
8. Sollohub gróf. Előkelő világ. Orosz beszély. 30 kr.
9. Szilágyi Ede. Lilliomfi. Eredeti vigjáték népdalokkal, zenével, három felvonásban. 20 kr.
10. Dickens Károly. Karácsonyi ének. 30 kr.
11. Gogol Miklós. Beszélyek az orosz életből. 20 kr.
12. Chateaubriand Atala. Francziából ford. Csiky K. 20 kr.
13. Tennyson Alfred. Király-idyllék I. Helén. — Ginevra. Angolból ford. Szász Károly. 20 kr.
14. Macaulay T. B. Lord Bacon. Angolból ford. B. P. 20 kr.
15. Kemény Zsigmond. Szerelmek és hiúság. Beszély. 30 kr.
16. Hugo Victor. Hernani. Szomorujáték. 30 kr.
17. Kölcsey Ferenc válogatott szónoki művei. 60 kr.
18. Jókai Miklós b. Egy igaz ember. Beszély. 20 kr.
19. Consolens H. A szegény nemes. Fiumán beszély. 20 kr.
20. Pope S. A műbírálatról. Tankönyv. 20 kr.
21. Pálffy Albert. Egy kastély az erdőben. Beszély. 20 kr.
22. Borsier Gaston. Virgíli. Fordította Vég Arth. 30 kr.
23. Sollohub gróf. A grófszerzés. Beszély. 20 kr.
24. Macaulay T. B. Milton. Angolból fordította B. P. 20 kr.
25. Goethe. Iphigenia Taurisban. Dráma öt felvonásban. Fordította Kis János. 30 kr.
26. Beaumarchais Figaro házassága vagy egy napi bolondosság. Vigjáték öt felv. Ford. Paulay Ede. 50 kr.
27. Gyulai Pál. A vén színmű. Beszély. 20 kr.
28. Süffert Adalb. Brigitta. Beszély. 20 kr.
29. Gauthier Th. A lélekcsere. Regény. Francziából ford. Székula Gyula. 30 kr.
30. Macaulay T. Byron. Angolból fordította B. P. 20 kr.
31. Jerrold Douglas. Zsák Mór. Beszély. 30 kr.
32. Eynaud A. Ferizade dala. Beszély. 20 kr.
33. Czuczor Gergely. Szegény és gazdag. Beszély. 20 kr.
34. Prescott H. E. Schiller. Magdalena. Beszély. 40 kr.
35. Sayous E. A mongolok betörése Magyarországra. 1841–1842. Francziából ford. Takács István. 20 kr.
36. Zichy Antal elbeszélései. A költsétszóról. Levél a P. ökökhöz. Ford. Czuczor Gergely. 20 kr.
37. Quintus Horatius Flaccus. A költsétszóról. Levél a P. ökökhöz. Ford. Czuczor Gergely. 20 kr.
38. Flegler S. A magyar történetírás története. Sayous E. A magyar történetírás története. 60 kr.
39. Sand György. Az ország-mosár. Beszély. Francziából ford. Csukás József. 30 kr.
40. Lessing G. E. Laocoon. 50 kr.
41. Kovács Pál. Farsangi kalandok. Beszély. 20 kr.
42. Csokonai Vitéz M. Lilla. 30 kr.
43. Merimée Prosper. Carmen. Beszély. 20 kr.
44. Nagy Ignác. Tisztújítás. Vigjáték négy felvonásban. 1842-ben akadémiai pályadíjat nyert m. 40 kr.
45. Murray E. G. Grenville. A francia politikai életből. 60 kr.
46. Franklin Vilmos. II. Lajos és névára. Történeti rajz. 50 kr.
47. Sand György. Leoni Leó. Beszély. 50 kr.
48. Michellet Gyula. Lengyel- és Oroszország. 30 kr.
49. Flegler Sándor. Kölcsey Ferenc. 20 kr.
50. Gvadányi József. Egy falusi notáriusnak budai utazása. 40 kr.
51. Plouvier Ed. Beszélyek. 30 kr.
52. Faulliet Octav. Tréceour Julia. Elbeszélés. 30 kr.
53. Kazinczy Ferenc. Magyarországi utak. 20 kr.
54. Tolstoj L. M. gróf. Csallóki boldogság. Beszély. 40 kr.
55. Kisfaludy Károly. Thimamér. Beszély. 30 kr.
56. Flegler Sándor. Szalay László és munkái. 50 kr.
57. Szilágyi Ede. Magyar színművek életrajza. 40 kr.
58. Vasilladis Sz. N. Galatea. Dráma. 40 kr.
59. Dayka Gábor. Költeményei. 20 kr.
60. Kazinczy Ferenc. Bácsmezeinek gyötrelmei. 20 kr.
61. Gogol Miklós. Buljba Tárász. Beszély. 30 kr.
62. Kisfaludy Károly. Irene. Szomorujáték 5 felvonásban. 30 kr.
63. Kazinczy Mihály. Kúpecký János. 20 kr.
64. Körner Th. Zrínyi. Szomorujáték. Ford. Szemere Pál. 40 kr.
65. Csokonai Vitéz M. Odaik. Két könyvben. (1794–1804.) 20 kr.
66. Andersen. Begék és mesék. Fordította Milnes Béla. 30 kr.
67. Kisfaludy Károly vig beszédei. 40 kr.
68. Ouida. Egy pár kis füzű. Beszély. Angolból ford. Belényesi Gábor. 40 kr.
69. Theuriot. A Buzsárvárák háza. Beszély. 30 kr.
70. Schiller. Mózes kildetése. Fordította Jurany Gusztáv. 30 kr.
71. Taine H. Az eszmény a művészetben. Francziából ford. Harraich József. 30 kr.
72. Lessing Gotthold Ephraim. Bolos Náthán. Dráma költemény. Németből ford. Zichy Antal. 50 kr.
73. Sauls Augustus családja és kora. Francziából ford. Gault Molnar Antal. 30 kr.
74. Lindau Pál. Moltke. Németből fordította Bányi Zs. 30 kr.
75. Faulliet Octav. Egy nő naplója. Regény. Ford. Fáy Béla. 40 kr.
76. Macaulay. Barre Bertrand. Fordította Anyal David. 30 kr.
77. Molière. A bot-ésimákta doktor. Vigjáték. 20 kr.
78. Louis-Landre L. Camaron. 20 kr.
79. Bodensztadt Frigyes. Shakespeare élete és művei. 30 kr.
80. Merimée Prosper. Colomba. Beszély. 40 kr.
81. Berzsenyi Daniel versei. Hatodik kiadás. 50 kr.
82. Kisfaludy Károly. Csallóköz. Vigjáték 5 felvonásban. 30 kr.
83. Arago és Vermond. Az ország naplója. Vigjáték. 20 kr.
84. D'Haussonville. Sand György. Francziából. 30 kr.
85. Telesi László gróf. Regény. Szomorujáték. 40 kr.
86. Heyse Pál. A gróf kastélyban. Beszély. 20 kr.
87. Musset Alfred. Ne fogadj fel soha semmit. Vigjáték. 20 kr.
88. Uhland Mario. Jean csillaga. Beszély. 40 kr.
89. Buivier Edvard. A jövő nemzedék. Regény. 40 kr.
90. Karr Alfonz. A normandiai Penelope. Regény. 40 kr.
91. Pulsky Ferenc. Eszme Magyarországi története ph. Josephiához. 30 kr.
92. Macaulay T. B. A pápaság. Angolból ford. B. P. 20 kr.
93. Mészáros Ignác. Karigám. Regény. Ötödik kiadás. 30 kr.
94. Amerikai nők. Rajzok és beszélyek. Fordította György Aladár. 40 kr.
95. Kölcsey Ferenc versei. Ötödik kiadás. 60 kr.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, Egyetem-utca 4. szám.)

96. Zschokke Henrik. A szegény világhírei lelkész naplója. 30 kr.
97. Kont Ignác. Aristophanes. 30 kr.
98. Cherbulez Victor. Apóli király. Elbeszélés. 30 kr.
99. Hugó Károly. Bankár és báró. Szomorujáték 3 felv. 20 kr.
100. Szilágyi Sándor. Történeti rajzok. 60 kr.
101. Csengeri Antal. A magyar közoktatás és köznevelés németül több kérdésről. 50 kr.
102. Vautier Gy. A keresztanya. Beszély. 30 kr.
103. Kisfaludy Károly versei. VII. kiadás. 50 kr.
104. Berczy Károly. A gyöngyűt seb. Beszély. 30 kr.
105. Galus Valerius. Catullus versei. Ford. Csengeri János. 30 kr.
106. Szilágyi Ede. A trónkérés. Szomorujáték 5 felv. 30 kr.
107. Theophrastus jellemrajza. 20 kr.
108. Gyulai Pál. Br. Eötvös József. Emlékezés. 20 kr.
109. Lamartine. Heloise és Abelard. Fordította Erhardt. 20 kr.
110. Olasz beszélyek. Irták Barilli, Ghislanzoni és Sara. Olaszból ford. Huszár I. és Mocs Zsigmond. 50 kr.
111. Augier Emil. A Fourchambault család. Szimű. 40 kr.
112. Pálffy Albert. A szebeni ház. Beszély. 20 kr.
113. Tennyson Alfred. Arden Enoch. Angolból János G. 20 kr.
114. Turgenev Ivan. Tavasz. Illusztr. Regény. 40 kr.
115. Farina Salvatore. Két szerelm. Regény. 30 kr.
116. Goethe F. Hermann és Dorottya. Ford. Hegedűs I. 20 kr.
117. Pálffy Albert. Az itélőmester leánya. Tört. beszély. 40 kr.
118. Macaulay T. B. Nagy Frigyes. 30 kr.
119. Theuriot. Veronika asszony. Regény. 30 kr.
120. Puskin Sándor. Anyegin. Beszély. Regény versekben. 60 kr.
121. Beaumarchais. A seviliai borbély. Vigjáték. 30 kr.
122. Szalay László. Művészek csarnoka. Boház. 40 kr.
123. Gaál József. A peleskei notárius. Boház. 40 kr.
124. Csokonai Vitéz Mihály. Békégerhárc. Irt. Homer. 20 kr.
125. Kisfaludy Károly. A kerk. Vigjáték három felvonásban. 30 kr.
126. Collins Vilmos. Sophokles. Angolból fordította Kont I. 30 kr.
127. Daudet Ernő. A férj. Regény. Francziából ford. Luby Gy. 50 kr.
128. Spielhagen Frigyes. Az utolsó órában. Elbeszélés. 30 kr.
129. Kisfaludy Sándor. Összes regéi. I. 70 kr.
130. Kisfaludy Sándor. Összes regéi. II. 50 kr.
131. Kochanovszky. Szomorujáték. Orosz beszély. 30 kr.
132. Poole János. Egy Pál. Vigjáték. 30 kr.
133. Andersen János. Keresztély. Képek képek nélkül. 40 kr.
134. Gombos Imre. Az esküvés. Szomorujáték öt felvonásban. 20 kr.
135. Szentjóbí Szabó László. Mátyás király vagy a nép szerete jámbor fejedelmek jutalma. 30 kr.
136. Pulsky Ferenc. Martinovics és társai. 20 kr.
137. Forster-Arnold Florence. Deák Ferenc. Életrajz. Angolból ford. Pulsky Agost. 60 kr.
138. Besenyei György. A philosophus. Vigjáték. 30 kr.
139. Ebelot Alfred. Casaux András. Rajz a délamerikai páncsokból. Ford. Kárfy Titusz. 30 kr.
140. Hugo Victor. Borgia Lucretia. Dráma. Ford. Szász K. 30 kr.
141. Tennyson Alfred. Költői beszélyek. Ford. Csukás József. 30 kr.
142. Goldoni Károly. A hazug. Vigjáték. Ford. Radó Antal. 40 kr.
143. Delpit Albert. Odetta házassága. Regény. Ford. Fáy J. Béla. 50 kr.
144. Taylor Tamás. Barátság. Vigjáték. Ford. Csiky G. 20 kr.
145. B. Feuchtersleben Ernő. Adalék a lélek életrendjéhez. Ford. Dr. Kleckner Alajos. 30 kr.
146. Augier E. és Sandeau Gy. Poirier ur veje. Szimű. 30 kr.
147. Haraszti Gyula. 30 kr.
148. Gozian Leo. Három ara egy koronára. Beszély. 20 kr.
149. Suonio. A hold regéi. Finn. Ford. Vikár Béla. 20 kr.
150. Fáy András. Erzsébet és világ folyása. 30 kr.
151. Lányi Károly. Vilárbán. Regény. Ford. György Aladár. 60 kr.
152. Lagoué Ernő. Bostrix. Szimű. Ford. Felsky József. 40 kr.
153. Csiky Gergely. Az első és második. Elbeszélés. 30 kr.
154. Malot Hector. Pompon. Regény. Francziából ford. Sz. E. 80 kr.
155. Berczik Árpád. Az igmánál kispap. Népszimű. 30 kr.
156. Kisfaludy Károly. A pártitók. Vigjáték 3 felvonásban. 20 kr.
157. Gyulai Pál. Szilágyi és Hajmási. Költői beszély. 20 kr.
158. Bernardin de Saint-Pierre. Pál és Virginia. 30 kr.
159. Kemény Zsigmond. Elet és irodalom. 30 kr.
160. Petőfi Sándor. Beszélyek. 30 kr.
161. Le Sage. A sánta öreg. Ford. Varga Bálint. 30 kr.
162. Dugonics András. Följegyzések. 30 kr.
163. Gréville Henrik. Arnias. Regény. Ford. Huszár I. 80 kr.
164. Schiller. Wallenstein halála. Ford. Hegedűs I. 40 kr.
165. Balzac Honoré. Grandet Eugénia. Ford. Toldy László. 60 kr.
166. Kölcsey Ferenc országgyűlési naplója. 1832–1833. 60 kr.
167. Csiky Gergely. Anna. Dráma egy felvonásban. 30 kr.
168. Klapp Mihály. Rosenzweig és Goldstein. Vig. négy felvonásban. Ford. Csiky Gergely. 30 kr.
169. Goldsmith Oliver. A wakefieldi pap. Ford. Acs Zsigm. 50 kr.
170. Petőfi Sándor. A helység kalapácsa. Hősköltemény. 20 kr.
171. A magyar emigráció mozgalmai 1859–1862. Kossuth emlékirati nyomán. 30 kr.
172. Turgenev J. Költemények prózában. Ford. Ceopey L. 30 kr.
173. Coppée Ferenc. Kiseb színművek. Ford. Csiky G. 20 kr.
174. Fáy András. A kálifidok. Vigjáték két felv. 20 kr.
175. Roscher Vilmos. A nemzetgazdaság a klasszikus ókorban. Ford. M. G. 20 kr.
176. Theuriot. A hablény. Beszély. Ford. Sz. E. 30 kr.
177. Gaskell. Cranford. Regény. Ford. Belényesi Gábor. 60 kr.
178. Ebers György. Egy nő. Regény. Ford. Kacziány Géza. 80 kr.
179. Malot Hector. A szépség vonzereje. Ford. Sz. E. 80 kr.
180. Wieland. Adberiták. Ford. Farkas Albert. 1 ft.
181. Gyöngyösi L. Enikő. Thokoly és Zrínyi Ilona házasságáról. 30 kr.
182. Abot Edmond. A csónak-föld ember. Regény. Ford. Fáy J. Béla. 50 kr.
183. Neményi Ambrus. A francia forradalom hírlapja és hírlapírói. 30 kr.
184. Boileau. A költsétszóról. Tankönyv 4 énekben. Ford. Erdélyi János. 30 kr.
185. Két házaspár. Vigjáték Picard után francziából ford. Csiky Gergely. 20 kr.
186. Dugonics András. Kán László. Szomorú történet. Bevezet. tessel Dr. Heinrich Gusztáv. 40 kr.
187. Turgenev Sz. Iván. Egy vadász iratai. Ford. Ceopey L. 1 ft 20 kr.
188. Theuriot. A Anrélla néni. Regény francziából. 60 kr.
189. Willocci Henrik. dr. az erdélyi csigány népköltészet. 20 kr.
190. Longfellow Henry. Hiavata. Ford. Tamási Gyula. 40 kr.
191. Kazinczy Gábor. Emlékezés Szemere Pál felett. 20 kr.

39. SZÁM. 1889.

BUDAPEST, SZEPTEMBER 29.

XXXVI. ÉVFOLYAM.

Előfizetési árak: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 ft. POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre 6 ft.

Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 ft. fél évre 4 ft.

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 ft. fél évre 3 ft.

Külföldi előfizetésekre a postai megfizetési táblázat is csatolható.

GHÁZI OZMÁN PASA.

A TÖRTÉNET azon fenkölt alakjai közt, kiket a magyar néptudat a legendás varázsszával övez, kiknek nevét dalaiba fonja s tetteik emlékeztet a késő utódoknak is kegyetes örökül adja át, kevés van olyan, ki nem a haza földjén szerezte volna népszerűsége nimbuszát, kevés, a kit idegenből fogadott be kedvencz hősei Wallahájába. Garibaldi nevét azonban meg-aranyozta lelkesült s sugaraival a magyar népszerűsét s meg a lengyel hősöket, kik az éjszak hősikain ontották mártír-vérüket az el-nyomott szabadságért s legújában, — még nines mástól évtizede, — Plevna hőse is azok közé sorakozott, kiket fantáziája szeretetteljes szárnyain emel magasba.

E hódoló lelkesedésnek erkölcsi forrása népünkben nem csupán hideg kultusza a nagyoknak és jeleseknek: van abban bizonyos ösztönzerű sugallat is, mely a szellemi rokonság természetes viszonyából foly.

Ez az ösztön vezetett Ozmán pasát, a híres orosz-verő török hős ünnepelésére is, kinek a magyarok iránti sympathiája nem kisebb, mint a magyarság kegyete ő iránta, mint ezt nyíltan is vallja, s tanúságát is adja mindannyiszor, valahányszor honfitársainkkal nyílik alkalma érintkeznie.

Mikor nem rég egy magyar tudósokból álló csoport, köztük a kurdok világtörténetirője, Thaly Kálmán, tett hazai történelmünk érdekében fontos kutatásokkal egybekötött kirándulást Konstantinápolyba és a Márvány-tenger környékére, Ozmán pasa világért sem engedte magát elvitatni azt a vélt kötelességet, hogy már fia által eleve is üdvözöltesse az érkező magyarokat, a ki pedig tudvaleg a szultán egyik leányát bírja nőül, s így atyja dicsőségét nem tekintve is, igen kiváló állásu egyéniség. Mikor pedig a magyarok a Jildiz

palotában küldöttségileg tisztelegvén Plevna hősenél, Thaly Kálmán mint szónok előállt, hogy a harczok országlját ünnepélyes szónoklattal üdvözölje: Gházi Ozmán pasa a maga jóságos, szelid tekintetével, megnyerő, nyájas modorával, csak megszólalt: „Hagyjátok el barátim a ceremóniát, ne ünnepélyeskedjünk mi egymás közt, — hisz ti magyarok, tehát testvéreink vagytok, — üljetek le, gyujtsatok rá szivarra, kávézatok, s úgy beszélgetssünk, úgy mondjuk el egymásnak érzelmeinket! Ezzel aztán vége szakadt minden ünnepélyes formáságnak s a legfesztelebb hangulat vette át az uralmat.

Majd később az ősz, de még mindig jara erejében levő vezér a legbüszkébb örömmel emlégette vendégeinek mindazon emlékeket, koszorukat és üdvözlő táviratokat, melyeket Plevnai fényes diadalai alkalmával Magyarországból kapott, s köztük a temesváriak nagy bábrókszerűjét. Smikor Thaly erre elmondta, hogy mint vált ő nálunk a népdalok hősévé, hogy szeretettel őrizk még maig is emléket, s honvédek lelkesedve dalolják a táborokban:

„Ozmán pasa futatja a trombitát,
Plevna alatt megkergette a muszkát” —
a vitéz férfi arcán az öröm és meglegedés sugara villant át, mely nyilván mutatta, mennyire jól esik neki a magyar nemzet nem muló rokonszenve.

Csak röviden soroljuk itt most fel nemzetünk e hősi barátja életének és pályájának főbb mozzanatait, a kinek átalános népszerűsége fölment az alól, hogy viselt dolgait bővebben kelljen részleteznünk.

Ozmán pasa 1836-ban Tokatban, Kis-Ázsiában született, s már korán a hadseregbe lépett, s a konstantinápolyi hadi iskolában nyerte első kiképezését. Első ízben a krími háborúban tüntette ki magát, majd részt vett a krétai lázadás elnyomásában, azután Kis-Ázsiában parancsnokolt, s 1874-ben dandár-s két évvel utóbb hadosztály-parancsnok lett.

Az 1876-iki szerb-török háború idejében a widdini hadtestet vezényelte s azzal a szerbek felett július 18-án és augusztus 7-én Veliki Izvornál és Zajcesárnál fényes dia lalt aratot. Már ez év novemberében muszárrá léptették elő s mint ilyen állott az orosz török háború kitörésekor 1877-ben 35,000 ember élén Viddinnél. Ez év júliusában, mi-alatt az oroszok a Balkán felé nyomultak, hírtelen megtámadta bal-szármayukat, megszállotta Plevnát, s július 20-án győzelmesen verte vissza az oroszok támadását Schiller-Schuldern alatt, s egy héttel később, július 27-én Lovaezt is bevére. Krudener és Sakhovszki orosz tábornokok egyesült támadását állotta ki diadallal.

Ezek után állodását kitűnően tudta megerősíteni s hatalmas erőddé változtatni; csapattjai létszámát 60 ezerre egészítette ki, s mivel az oroszokat visszavonulásra kényszerítette mindaddig, míg

OZMÁN PASA (1888.)

Az általa Thaly Kálmánnak adott fénykép után.

* E közlemény újabb adatait Thaly Kálmán adta át lapunk részére.